

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ВОЛИНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ЛЕСІ УКРАЇНКИ

Кафедра музеєзнавства, пам'яткознавства та
інформаційно-аналітичної діяльності

На правах рукопису

БАРАНОВИЧ МАКСИМ ВОЛОДИМИРОВИЧ
УКРАЇНСЬКИЙ СЕГМЕНТ МЕРЕЖІ ІНТЕРНЕТ: СТАНОВЛЕННЯ ТА
РОЗВИТОК

Робота на здобуття освітнього ступеня «Магістр»
за освітньо-професійною програмою
«Інформаційна, документно-аналітична діяльність»
спеціальності 029 «Інформаційна, бібліотечна та архівна справа»

Науковий керівник:
кандидат історичних наук, доцент
Петрович Валентина Василівна

РЕКОМЕНДОВАНО ДО ЗАХИСТУ

Протокол № _____

засідання кафедри музеєзнавства,
пам'яткознавства та інформаційно-
аналітичної діяльності

від _____ 2025 р.

Завідувач кафедри проф. Гаврилюк С. В. _____

Луцьк – 2025

АНОТАЦІЯ

Баранович М. В. Український сегмент мережі інтернет: становлення та розвиток. Кваліфікаційна робота на правах рукопису на здобуття освітнього ступеня «Магістр». Волинський національний університет імені Лесі Українки, Луцьк, 2025.

У кваліфікаційній роботі комплексно проаналізовано становлення та розвиток українського сегмента мережі Інтернет упродовж трьох десятиліть – від перших технічних під'єднань до сучасного етапу стійкості й безпеки. Показано, як інфраструктурні, інституційні та культурно-комунікативні чинники взаємодіють у формуванні національного інтернет-простору, та обґрунтовано актуальність теми в умовах цифрової трансформації держави, війни й післявоєнної відбудови.

У роботі написано історіографію проблеми та запропоновано періодизацію розвитку українського сегмента інтернету як послідовності хвиль: технічне під'єднання, масове входження, спільнотове дозрівання, платформізація, мобільна повсякденність, етап стійкості й безпеки.

Практичне значення одержаних результатів полягає в можливості їх використання для формування державної політики у сфері цифрового розвитку, підтримки україномовного контенту, підвищення мережевої стійкості та інформаційної безпеки, удосконалення програм цифрової грамотності та освітніх курсів, а також проектування післявоєнної відбудови цифрової інфраструктури.

Ключові слова: український сегмент мережі інтернет, становлення, розвиток, соціальні мережі, інформаційні платформи, україномовний контент, цифрові загрози, стійкість, післявоєнна відбудова.

SUMMARY

Baranovych M. V. The Ukrainian segment of the internet: formation and development. Qualification thesis as a manuscript for obtaining the educational degree “Master”. Lesya Ukrainka Volyn National University, Lutsk, 2025.

The thesis provides a comprehensive analysis of the formation and development of the Ukrainian segment of the internet over three decades – from the first technical connections to the current stage of resilience and security. It shows how infrastructural, institutional and cultural-communicative factors interact in shaping the national internet space and substantiates the relevance of the topic in the context of the state’s digital transformation, war and post-war recovery.

The thesis presents a historiographical overview of the problem and proposes a periodization of the development of the Ukrainian segment of the internet as a sequence of waves: technical connection, mass adoption, community maturation, platformization, mobile everyday life, the stage of resilience and security.

The practical significance of the obtained results lies in the possibility of using them to shape public policy in the field of digital development, to support Ukrainian-language content, to strengthen network resilience and information security, to improve digital literacy programmes and educational courses, as well as to design the post-war reconstruction of digital infrastructure.

Key words: Ukrainian segment of the internet, formation, development, social networks, information platforms, Ukrainian-language content, digital threats, resilience, post-war recovery.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	5
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ.....	10
1.1. Базові поняття наукової роботи.....	10
1.2. Історіографія та джерела.....	14
РОЗДІЛ 2. УКРАЇНСЬКА СКЛАДОВА ВСЕСВІТНЬОЇ СИСТЕМИ ІНТЕРНЕТ: ФОРМУВАННЯ, СТРУКТУРА, ФУНКЦІОНУВАННЯ.....	22
2.1. Етапи розвитку українського інтернет-простору.....	22
2.2. Соціальні мережі та інформаційні платформи.....	36
2.3. Україномовний контент: тенденції, виклики, вплив на ідентичність..	40
2.4. Загрози в українському інтернет-просторі.....	47
РОЗДІЛ 3. ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ УКРАЇНСЬКОГО ІНТЕРНЕТ- СЕГМЕНТА.....	57
3.1. Цифрова трансформація та державна політика у сфері інтернету.....	57
3.2. Виклики розвитку інтернет-простору України в умовах війни та післявоєнної відбудови.....	65
ВИСНОВКИ.....	74
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	78

ВСТУП

Актуальність теми. В умовах стрімкого розвитку цифрових технологій глобальна мережа Інтернет стала ключовим засобом комунікації, інформаційного обміну та соціальної взаємодії. Особливе місце в цьому процесі посідає формування національних сегментів інтернету, які відображають специфіку культурних, політичних та соціальних реалій конкретних країн. Український сегмент мережі інтернет у цьому контексті є не лише простором інформаційної взаємодії, а й важливим чинником розвитку громадянського суспільства, національної ідентичності та цифрової економіки.

Актуальність обраної теми зумовлена рядом причин. По-перше, в умовах сучасних викликів, таких як воєнні дії, інформаційна агресія та гібридні загрози, український сегмент інтернету виконує функцію інструмента інформаційного захисту, національної безпеки та підтримки державної єдності. По-друге, процес цифровізації суспільства вимагає чіткої стратегії розвитку цифрової інфраструктури, що забезпечуватиме широке охоплення населення якісними інформаційними послугами. По-третє, український сегмент інтернету є важливим каналом популяризації української мови, культури та історії, що особливо важливо в умовах інтеграції України у глобальне інформаційне середовище.

Додаткову вагу темі надає питання цифрової самостійності та надійності ключових сервісів: дані мають зберігатися безпечно, канали зв'язку – працювати навіть у складних умовах, офіційна інформація – доходити до людей швидко і точно. В українському інтернет-просторі щодня формується культура перевірки фактів і відповідальної комунікації, що знижує вплив дезінформації та підвищує довіру між користувачами. Розвиток національного сегмента напрямку пов'язаний з економікою: інтернет дає поштовх електронній торгівлі, креативним індустріям, дистанційному навчанню і телемедицині, відкриває нові робочі місця і зменшує розрив між містом і селом. Тут важливо узгодити прості й зрозумілі правила захисту персональних даних, зробити державні реєстри сумісними між собою та ширше відкривати суспільно корисні дані – це підвищує

прозорість рішень і стимулює інновації. Культурно-мовний вимір теж ключовий: ідеться не лише про присутність української мови онлайн, а й про її помітність на платформах, де програми вирішують, що саме бачить користувач. Також важливі збереження цифрової пам'яті, співпраця з діаспорою та розвиток україномовних спільнот. Перехід державних послуг в онлайн висуває високі вимоги до безпеки, зручності та якості сервісів, а цифрова грамотність – уміння безпечно користуватися інтернетом, відрізняти правду від фейків і піклуватися про приватність – стає необхідною для кожного. З огляду на майбутню відбудову країни, дослідження українського сегмента інтернету має і практичне значення: воно допомагає визначати пріоритети інвестицій, робити сервіси стійкішими, а комунікацію – чеснішою і зрозумілішою для всіх.

Метою дослідження є аналіз етапів становлення, особливостей функціонування та перспектив розвитку українського сегмента мережі інтернет.

Для досягнення поставленої мети автором дослідження поставлено наступні **завдання**:

- розкрити базові поняття та проаналізувати ключові терміни дослідження;
- окреслити історіографію проблематики та дослідити джерельну базу які формують підґрунтя для розуміння теми;
- проаналізувати історичні етапи становлення українського сегмента інтернету;
- визначити основні характеристики сучасного стану українського інтернет-простору, зокрема у сфері соціальних мереж, медіа-контенту та цифрових сервісів;
- охарактеризувати проблеми та виклики інформаційної безпеки українського сегмента мережі;
- оцінити перспективи цифрової трансформації, розвитку медіаграмотності та українськомовного контенту в умовах сьогодення.

Об'єктом дослідження є український сегмент мережі інтернет як складова частина глобального інформаційного простору.

Предметом дослідження виступають етапи розвитку, особливості функціонування, виклики та перспективи розвитку українського сегмента мережі інтернет.

Хронологічні рамки дослідження охоплюють період від появи перших інтернет-з'єднань в Україні (початок 1990-х років) до сучасного стану цифрового середовища в країні.

Методи дослідження. У дослідженні застосовано поєднання загальнонаукових і спеціальних методів, що забезпечують комплексний аналіз українського сегмента мережі інтернет. Теоретико-методологічну основу становить історико-хронологічний підхід для відтворення послідовності ключових етапів становлення, а також системний і структурно-функціональний аналіз для виявлення взаємозв'язків між технічними, інституційними та соціокультурними складниками інтернет-екосистеми. Порівняльний метод застосовано як міжкраїнне зіставлення: український сегмент порівняно з національними сегментами інших країн. Таке порівняння дозволило побачити відмінності у мовній присутності, у стані доступу та обміну трафіком, а також у змінах роботи платформ і поведінки аудиторій. Для опису структури інтернет-простору використано простий аналіз мережі сайтів: як сайти посиляються один на одного, і як ці зв'язки змінювалися з часом. Окремо проаналізовано публікації та джерела, щоб зрозуміти, які теми та платформи посилювалися у різні роки. Статистичні методи застосовано для розрахунку базових показників і побудови динаміки – часток, середніх значень та темпів зростання аудиторій і сервісів. Інституційно-правовий аналіз охоплює закони, підзаконні акти, стратегії та державні програми, які визначають умови розвитку цифрової інфраструктури й ринку послуг.

Наукова новизна одержаних результатів. Робота пропонує інтерпретацію українського сегмента інтернету як соціотехнічної екосистеми, в якій технологічні, інституційні та культурно-мовні чинники розглядаються у взаємодії, а не ізольовано. Обґрунтовано авторську періодизацію розвитку українського інтернет-простору від перших з'єднань початку 1990-х до

сучасного стану, що спирається на поєднання критеріїв інфраструктурної зрілості, інституційних змін і трансформації мовно-культурного середовища. Уточнено поняттєвий апарат дослідження за рахунок введення робочих категорій на кшталт «цифрова стійкість україномовного контенту», «екосистемна зв'язаність платформи» та «інституційна підтримка локального сегмента», що дозволяють операціоналізувати оцінювання впливів політики, війни та ринкових зрушень. Виявлено і концептуалізовано механізми зміни структури контенту та моделей користувацької взаємодії у кризових умовах, зокрема в період повномасштабної війни, а також показано, як державні цифрові ініціативи, громадянське суспільство і медіаринок спільно формують вектори розвитку сегмента. Запропоновано індикативну систему показників для регулярного моніторингу стану українського інтернет-простору, що поєднує вебометричні, контентні та інституційні метрики й дає підстави для порівняльного аналізу з іншими країнами.

Практичне значення одержаних результатів. Теоретичні узагальнення та емпіричні висновки мають прикладне значення для формування й коригування державної політики у сфері цифрового розвитку, для вироблення інституційних рішень з підтримки україномовного контенту, підвищення мережевої стійкості та інформаційної безпеки. Запропонована система показників може слугувати основою для створення аналітичного дашборду регулярного моніторингу українського сегмента інтернету, корисного для органів влади, медіа-регуляторів і громадських організацій. Методичні підходи до контент-аналізу і дискурс-аналізу придатні для практичної роботи редакцій, платформ і фактчекінгових ініціатив з виявлення маніпуляцій, токсичних наративів і дезінформаційних кампаній. Результати дослідження можуть бути використані у розробленні програм цифрової грамотності, у підготовці освітніх курсів для закладів вищої освіти, а також у плануванні комунікаційних стратегій бізнесу та інституцій, що працюють з онлайн-аудиторіями. Окреслені рекомендації з веб-архівування та збереження національно значущих цифрових ресурсів становлять інтерес для бібліотек, архівів і наукових установ, а

запропонована екосистемна рамка полегшує проєктування сценаріїв післявоєнної відбудови цифрової інфраструктури з урахуванням потреб безпеки, доступності та культурної ідентичності.

Апробація результатів дослідження. Матеріали дослідження були представлені на:

1. *Пріоритетні напрями досліджень в науковій та освітній діяльності* : матеріали XV Міжнар. наук.-практ. конф. м. Львів, 29–30 трав. 2025 року.
2. *Проблеми та перспективи сучасної науки та освіти* : матеріали XV Міжнар. наук.-практ. конф. м. Львів, 9–10 черв. 2025 року.

Публікації.

1. Баранович М. Вплив українського Інтернет-сегмента на національну ідентичність. *Пріоритетні напрями досліджень в науковій та освітній діяльності* : матеріали XV Міжнар. наук.-практ. конф. м. Львів, 29–30 трав. 2025 року. Ч. 1. Львів : Львівський науковий форум, 2025. С. 196–197.
2. Баранович М. Вплив соціальних мереж на громадську думку в Україні. *Проблеми та перспективи сучасної науки та освіти* : матеріали XV Міжнар. наук.-практ. конф. м. Львів, 9–10 черв. 2025 року. Львів : Львівський науковий форум, 2025. С. 124–127.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ

1.1. Базові поняття наукової роботи

Підрозділ присвячено розгортанню понятійно-термінологічної основи дослідження, без якої неможливо забезпечити послідовність аргументації та порівнюваність висновків. Йдеться не лише про уточнення термінів, а й про окреслення логіки, за якою вони пов'язані між собою і перетворюються на аналітичні інструменти. Ключовою передумовою є розуміння інтернету як соціотехнічної системи: це не просто сукупність мережевих протоколів і апаратних рішень, а сплетіння інфраструктур, організацій, правил, платформ і практик користування, що взаємно формують одне одного. Саме в цьому полі взаємодії технічного й соціального виникають смисли, інститути та ринки, які ми описуємо категоріями «простір», «екосистема», «контент», «платформа», «користувач», «регуляція» й «безпека» [16, с. 62–64].

У цьому контексті «український сегмент мережі інтернет» трактується як багатовимірна підсистема глобальної мережі, яка має технічний, інституційний і культурно-комунікативний виміри. Технічний вимір охоплює інфраструктуру доступу та передавання даних, доменний простір, маршрутизацію трафіку, дата-центри та вузли обміну. Інституційний вимір включає суб'єктів ринку електронних комунікацій, регуляторні органи, професійні об'єднання та неурядові ініціативи, що встановлюють правила і стандарти поведінки в мережі. Культурно-комунікативний вимір проявляється у мовній структурі контенту, у типах публічних дискурсів, у звичаях комунікації та в тому, як спільнота користувачів репрезентує себе в цифровому середовищі. Важливим є розмежування понять «український інтернет-простір» і «україномовний інтернет»: перше поняття фокусується на територіально-інституційній належності та правових режимах, друге – на мовній ідентичності та культурній продукції, що можуть виходити за межі територіальності й охоплювати діаспорні та транскордонні практики [9, с. 130–140].

Під «становленням» сегмента у роботі маємо на увазі процес інституційно-технічного оформлення базових умов його існування, включно з під'єднанням до глобальної мережі, формуванням ринку доступу, появою локальних провайдерів контенту та перших інтернет-спільнот. «Розвиток» означає подальшу еволюцію цих умов – від розширення проникнення послуги та ускладнення інфраструктур до платформізації комунікації, появи нових бізнес-моделей і механізмів регулювання. Таке розмежування дозволяє вибудувати періодизацію за поєднанням технічних, інституційних і культурних ознак і уникнути редукції історії сегмента до суто технологічного наративу [17, с. 167–169].

Поняття «екосистема» допомагає подолати фрагментарність уявлень про інтернет як про набір ізольованих сервісів. У широкому розумінні це відкрита система, де платформи, медіа, провайдери, державні сервіси, громадські ініціативи, рекламні ринки, освітні та культурні проєкти перебувають у стані постійного обміну ресурсами і зворотного впливу. У межах такої рамки значущими стають механізми мережових ефектів і алгоритмічної селекції, що спрямовують увагу користувачів, моделюють видимість контенту та впливають на мовну динаміку. «Платформа» у цьому дослідженні – це посередницька інфраструктура, що стандартизує взаємодію між виробниками контенту, аудиторіями й рекламодавцями, а також здійснює модерацію, збір даних і курирування потоків інформації. «Контент» розглядається як сукупність текстових, аудіовізуальних і даних, які циркулюють у межах платформ і поза ними, включно з офіційними ресурсами, медіа, користувацькими повідомленнями та культурними продуктами, окремо виділяється україномовний контент як індикатор культурної стійкості й символічного самовизначення [60, с. 17–25].

Категорія «публічна комунікація онлайн» позначає режим взаємодії, у якому індивідуальні висловлювання потенційно адресовані необмеженій аудиторії й вбудовані в інституційні правила платформи. Саме в публічній комунікації фіксуються процеси конструювання ідентичності, норм,

колективних пам'ятей і громадянської мобілізації. Для дослідження українського сегмента це особливо важливо, оскільки цифрова публічна сфера стала простором синхронізації суспільних реакцій на політичні, культурні й безпекові виклики та середовищем виробництва знань, що поширюються швидше за офіційні канали [55, с. 25–35].

Необхідним елементом поняттєвого апарату є «цифрова трансформація», яку в роботі тлумачимо як системну адаптацію інституцій і практик до логіки мережевої взаємодії та даноцентричних процесів. Вона охоплює модернізацію державних сервісів і управлінських процедур, переформатування бізнес-моделей, нові компетентності користувачів і зрушення у культурі споживання інформації. Пов'язані з цим поняття «цифрова грамотність» і «цифрова інклюзія» використовуються для означення здатності суспільства рівною мірою користуватися благами мережі та критично оцінювати інформаційні потоки, що прямо позначається на якості українського сегмента [46; 63].

Окремого уточнення потребують «кібербезпека» та «інформаційна безпека». Перше поняття стосується захищеності інфраструктур і сервісів від технічних загроз, несанкціонованого доступу, руйнування або блокування. Друге – ширше і включає захист інформаційної цілісності, протидію маніпуляціям, токсичним наративам і дезінформації. У дослідженні ці категорії розглядаються як властивості екосистеми, що формуються на перетині технологічних рішень, регуляторних рамок, саморегуляції платформ і практик користувачів, а в українських умовах – ще й під впливом безпекового середовища, визначеного війною [41; 42].

Щоб базові поняття працювали як інструменти аналізу, вони потребують операціоналізації. У межах цієї роботи під «операціоналізацією» розуміється прив'язування абстрактних категорій до вимірюваних індикаторів і спостережних проявів. Так, «розвиток сегмента» співвідноситься з показниками проникнення доступу, обсягами трафіку, структурою доменного простору, динамікою україномовного контенту і ступенем платформізації комунікації. «Екосистемна зв'язаність» конкретизується через міжплатформені перетоки

аудиторій і посилавні мережі. «Цифрова стійкість» – через здатність підтримувати роботу сервісів та зберігати цілісність комунікацій у кризових умовах. Операціоналізація поєднує кількісні та якісні підходи, оскільки структурні зміни в цифровому середовищі часто виявляються через зміни форм і змістів публічної комунікації [14, с. 184–185].

Необхідно окреслити місце традиційних понять наукової роботи у нашому дослідженні. Мета полягає у побудові цілісної картини становлення й розвитку українського сегмента, предмет уточнює фокус на етапах, функціонуванні, викликах і перспективах, а гіпотетичний рівень представлено припущенням про визначальну роль взаємодії інфраструктурних, інституційних і культурних чинників у траєкторії цього розвитку. Теоретико-методологічна база поєднує системний, історико-хронологічний та структурно-функціональний підходи з інструментами вебометрії та аналізу дискурсу, що дозволяє одночасно простежити довгу історичну лінію та вловити актуальні зрушення в мовній і платформеній динаміці. Валідність забезпечується триангуляцією даних і зіставленням результатів різних методів, а межі застосовності висновків усвідомлено пов'язані з мінливою природою платформ і нерівномірністю доступних статистик [50, с. 5–10].

Такий поняттєвий каркас створює умови для послідовного викладу фактологічного матеріалу й аналітики у наступних підрозділах. Далі буде подано огляд історіографії та джерельної бази, що дозволить перевірити, наскільки вироблені тут категорії і способи їх операціоналізації узгоджуються з попередніми дослідницькими практиками та де саме вони відкривають можливість для оновленого прочитання українського інтернет-простору.

Цей підрозділ закладає необхідну термінологічну базу, розглядаючи інтернет як складну соціотехнічну систему, де технології та суспільство взаємно формують одне одного. Український сегмент мережі трактується як багатовимірна підсистема з технічним, інституційним і культурно-комунікативним аспектами. Чітко розмежовуються поняття український інтернет-простір, що стосується територіальності та регулювання, та

україномовний інтернет, що фокусується на мовній ідентичності контенту. Для аналізу динаміки сегмента введено розрізнення між становленням початкові умови та розвитком подальшої еволюції. Застосування поняття екосистема допомагає подолати фрагментарність, а термін платформа визначає ключові посередницькі інфраструктури. Також уточнено різницю між кібербезпекою захист інфраструктур і інформаційною безпекою протидія маніпуляціям. Усі ці категорії прив'язані до конкретних вимірюваних показників, що забезпечує наукову послідовність і дозволяє перейти до фактологічного аналізу в наступних розділах.

1.2. Історіографія та джерела

Розділ присвячено реконструкції наукового та публіцистичного осмислення становлення й розвитку українського сегмента мережі інтернет упродовж трьох десятиліть, а також окресленню джерельної бази, на яку спирається дослідження. Історіографія цього питання формувалася нерівномірно: від ранніх розвідок, що фіксували окремі технологічні новації та перші мережеві спільноти, до міждисциплінарних праць останніх років, у яких інтернет постає як соціотехнічна екосистема з інституційними, культурними й безпековими вимірами. У цій логіці важливо простежити зміну тематичних акцентів, поняттєвої мови й методів та показати, як прогалини закриваються даними академічних публікацій, аналітичних звітів і регулярних вимірів аудиторій [17, с. 167–169; 47, с. 146–149].

Найдавніший шар дотичних до теми праць пов'язаний із появою вебтехнологій «другого покоління», що запустили платформний поворот у вітчизняному вебсередовищі. На українському матеріалі цей рубіж чітко окреслив перехід від статичних сайтів до інтерактивних сервісів і зростання ролі користувацького контенту, що надалі дозволило пов'язувати технічні зміни із соціальними ефектами – концентрацією уваги на великих платформах і стандартизацією форматів подання повідомлень. Ранні економічні та статистичні спостереження за ринком інтернет-послуг заклали емпіричний фундамент для

ретроспективних зіставлень: вони показали, як зростання проникнення доступу й зміна структури попиту впливають на моделі медіаспоживання та комунікації. До цього масиву належать дослідження ринку користувачів і виміри аудиторій, що фіксують «зрізи» за спільними параметрами і дають базу для побудови трендів [49, с. 38–40; 21, с. 185–187].

Під впливом стрімкої соціалізації мережевого середовища у другій половині 2000-х – на початку 2010-х років активізувався гуманітарний сегмент досліджень: соціальні мережі стали розглядати і як нове середовище повсякденного спілкування, і як інфраструктуру громадянської активності. Теоретичні орієнтири аналізу соціальних мереж як елемента нового соціального середовища поєднуються з описами електронних соціальних мереж як складника ширших соціальних медіа з окресленими функціями, ролями та правилами взаємодії. Паралельно утверджується інституційний ракурс, що фіксує еволюцію від розпорошених сайтів і форумів до домінування платформ і усталених правил гри на ринку. Соціологічні описи інституалізації та автореферативні узагальнення систематизують історію, особливості та перспективи розвитку соціальних комунікацій в українському інтернеті [22, с. 61–67; 20, с. 28–31].

На стику комунікації та культурології формується корпус праць, де інтернет розуміють як середовище виробництва смислів, жанрів та ідентичностей. Блогосфера описується як лабораторія громадянського висловлювання, кооперації та альтернативної експертизи, типології блогу як сегмента мережі уочнюють жанрові моделі й практики, а розвідки про науково-популярні сайти висвітлюють специфіку ресурсів знання. Зміни жанрових і стилістичних режимів україномовного сегмента – поширення стислих форматів, слоганізації та візуалізації – пояснюють, як економіка уваги й алгоритмічна видимість впливають на межі раціонального обговорення суспільно важливих тем [26, с. 130–135; 8, с. 26–29; 28, с. 46–48].

Поглиблюючи предметно-платформні сюжети, дослідники розглядають окремі сервіси як самостійні медіасередовища з власною логікою форматів, модерації та монетизації. Показано, як відеоплатформи стали новою формою

публічної комунікації, як українські подкасти оформилися в виразний сегмент інтернет-радіо, а електронні бізнес-соціальні мережі – у важливий інструмент професійної взаємодії [11, с. 117–123; 12, с. 149–152; 10].

Освітній вимір платформізованого середовища репрезентують праці про використання візуально орієнтованих сервісів у навчанні: продемонстровано потенціал Інстаграму як сучасного освітнього середовища і віддзеркалення глобальних ініціатив у вітчизняній спільноті «Партнерство в навчанні». Тканина українського інтернету описується у студіях мережевої концептосфери та мемів, де простежується формування спільних кодів інтерпретації, циркуляція маркерів ідентичності та специфіка виражальних засобів і колективних емоцій [27, с. 41–45].

Історична перспектива дозволяє відтворити контекст появи перших мережових з'єднань, становлення інфраструктури та ранніх спільнот, а також соціальні уявлення про інтернет на різних етапах його входження у повсякденність. Узагальнювальні нариси та публіцистичні огляди наочно фіксують ключові поворотні моменти і зручно зіставляються з академічними вимірами. Зі зростанням ваги приватних каналів і месенджерів у публічній сфері щораз важливішими стають питання довіри, конфіденційності та безпеки, які впливають на режими приватності та практики самоорганізації [17, с. 167–169; 18].

Методологічне підживлення історіографії у цій частині забезпечили конкретні технічно орієнтовані праці: насамперед аналіз вебтрафіку національного сегмента, виконаний О. Доренським, А. Недолужком та О. Даркіною, який описує внутрішню структуру потоків інтернету та вузли концентрації взаємодій і дає змогу в операційному вигляді працювати з категоріями «мережева зв'язаність» і «концентрація аудиторій» [14, с. 184–185].

Емпіричні оцінки аудиторій подані у вимірюваннях В. Рябічева та В. Литвиненка за другу половину 2013 року, ці «зрізи» слугують базою для побудови трендів і міжкrajнних порівнянь [47, с. 146–151]. Для актуального опису поведінкових сегментів і перетоків уваги між платформами використано

ринкові виміри Gemius (серпень 2025), які деталізують профілі користувачів і часові режими споживання [1]. У поєднанні з ранніми ринковими оцінками В. Карпенка, що фіксують стартові параметри проникнення та структуру попиту, і з концептуальним описом переходу до «веб 2.0» у праці Д. Солов'яненка, утворюється міст між історичними та актуальними даними, завдяки цьому поняття «платформізація» та «мережева зв'язаність» у роботі застосовуються як вимірювані, а не лише описові категорії [21, с. 185–187; 49, с. 38–42].

Показовим для українського контексту є стійкий інтерес до соціальних мереж як до каталізатора суспільних змін. Соціальні платформи розглядаються водночас і як інструмент масового інформування, і як середовище організації спільних дій, у якому перерозподіляється довіра, виробляються правила взаємодії та формуються нові ролі учасників публічної комунікації. Теоретичні підвалини такого підходу подано у праці К. Когана, де соціальні мережі описано як елемент нового соціального середовища, а також у колективній монографії НАН України та НБУВ, присвяченій ролі мереж у розгортанні громадянського суспільства [22, с. 61–71; 52, с. 5–15]. Українські дослідження фіксують, що саме соціальні мережі стали осердям нових практик громадянської участі, інструментом самоорганізації та просвітництва, а також каналом для швидкої циркуляції суспільно значущої інформації. У виступі І. Арендарчук окреслено функції соціальних мереж у сучасному інформаційному просторі, тоді як узагальнювальні описи інституційної еволюції показують перехід від розпорошених сайтів і форумів до домінування платформ, узгоджених правил взаємодії та розподілу ролей між акторами ринку [3, с. 6–8; 20, с. 28–31].

Окремою тематичною лінією в історіографії постає освіта й професійні спільноти як специфічні сегменти українського інтернету, у яких виробляються і випробовуються моделі співпраці та взаємного навчання. Дослідження показують, як міжнародні ініціативи віддзеркалюються українською мовою і в локальних практиках, а цифрові інструменти стають сталою інфраструктурою підвищення кваліфікації, розроблення навчального контенту та взаємопідтримки. Зокрема, описано інтеграцію українських освітян до

глобальної мережі «Партнерство в навчанні», окреслено можливості візуально орієнтованих платформ на кшталт Інстаграм для навчання, а також показано місце електронних соціальних мереж у ширшій екосистемі соціальних медіа і роль бізнес-спільнот як каналів професійної комунікації [48, с. 223–227; 27, с. 41–45; 23, с. 42–48].

Своє місце у джерельному масиві займають дисертаційні та автореферативні роботи, які узагальнюють підходи і водночас пропонують нові методики та операціоналізації для вимірювання змін у мовній та платформній динаміці, у практиках участі та в соціальних ефектах мережевої комунікації. На українському матеріалі це, передусім, дослідження повсякденних практик взаємодії у соціальних мережах і месенджерах, а також узагальнення про історію, особливості та перспективи розвитку соціальних комунікацій в українському інтернеті як окремого поля [24, с. 150–160; 50, с. 5–10].

У межах історіографії слід окремо підкреслити цінність джерел, що поєднують академічний аналіз і публічно доступний опис історичних процесів, адже така зв'язка дає змогу спиратися на перевірені методи і водночас не втрачати чутливість до суспільних очікувань і повсякденних практик. Узагальнювальні нариси про історію розвитку українського інтернету та великі медіаматеріали, які відтворюють траєкторії змін, виконують роль маркерів колективної пам'яті про мережу й допомагають інтерпретувати статистичні ряди крізь призму культурних наративів. У роботі вони слугують відправною точкою для зіставлення з академічними даними і виявлення розбіжностей між популярним і науковим знанням [18; 31].

Сучасний зріз джерел характеризується зростанням частки регулярних ринкових вимірів поведінкових сегментів аудиторії, що суттєво розширює можливості для аналізу трендів у реальному часі. Такі звіти є ключовим компонентом емпіричної бази цієї роботи: вони дозволяють об'єктивно оцінити перетоки уваги між платформами, сегментацію користувачів за мотиваційними профілями і часовими режимами споживання, а також співвіднести ці показники з якісними спостереженнями щодо змісту і форм публічної комунікації. Оскільки

ці виміри мають регулярний характер, вони також забезпечують можливість екстраполяції та перевірки гіпотез щодо середньо- і довгострокових змін у структурі українського сегмента [1; 64].

У сукупності проаналізований корпус літератури демонструє виразну міждисциплінарність і багатоканальність осмислення теми. З одного боку, наявні праці пропонують множину оптик: технологічну, економічну, соціологічну, комунікаційну, культурологічну, правову й освітню. З іншого – вони дають змогу побачити перехід від локальних описів до інтегративного бачення українського інтернету як екосистеми, де на траєкторію розвитку одночасно впливають інфраструктури, інституції, ринки та мовно-культурні практики. Так, правові й інституційні дослідження окреслюють рамки дозволеного і регульованого, соціологічні аналізують механізми інституалізації й практики участі, культурологічні та комунікаційні – жанри, мову і символічні ресурси, а технічні й ринкові — трафік, аудиторії, видимість та алгоритмічне курирування контенту. Системне поєднання цих зрізів і становить додану вартість історіографічної частини [52, с. 10–15].

З огляду на це доречно сформулювати кілька методологічних висновків, що визначають принципи роботи з джерелами. По-перше, потрібна триангуляція даних: статистичні виміри аудиторій і трафіку мають співвідноситися з текстовими корпусами, політиками платформ та кейсами колективних дій. По-друге, для коректного опису україномовного контенту слід поєднувати кількісні індикатори частки й стабільності мовних уподобань із якісними описами жанрових і наративних режимів. По-третє, правові та інституційні джерела варто читати разом із практиками їх застосування (включно з саморегуляцією спільнот і платформ). По-четверте, історичні оповіді та медійні нариси слід використовувати як індикатори суспільного сприйняття, верифікуючи їх академічними дослідженнями і вимірюваними даними [56, с. 21–35; 57, с. 50–60].

Джерельна база дослідження структурується за типами носіїв та за функціями у дослідницькому процесі. Аналітичні ринкові звіти використовуються як основа для побудови кількісних рядів і сегментацій,

необхідних для виявлення трендів та для зіставлень у часовій перспективі; їхній регулярний характер і репрезентативність забезпечують належний рівень валідності та дозволяють виявляти переломні моменти у платформній динаміці та у моделі споживання контенту [1; 29; 61].

Важливо наголосити й на жанровій та платформній різноманітності джерел, що безпосередньо віддзеркалює різноманітність самого сегмента. Дослідження відеоплатформ, подкастів і блогів у сукупності показують, як українська аудиторія та виробники контенту освоюють нові формати, трансформують жанрові межі і конкурують за увагу з іншими мовними спільнотами. Сюди входять аналіз YouTube як нової форми публічної комунікації, типологія українських подкастів як сегмента інтернет-радіо, класифікації блогу як сегмента мережі та розвідки про українські науково-популярні сайти як різновид мережевого ресурсу [11, с. 117–123; 12, с. 149–152; 8, с. 26–29].

Синтезуючи окреслені напрями, можна констатувати, що наявна історіографія дає широке тло для аналітики українського сегмента, але залишає кілька зон подальшої роботи. По-перше, бракує комплексних лонгitudних студій, які системно поєднують вебметричні (веб-трафік, зв'язаність, концентрація уваги), контентні та інституційні індикатори у тривалій часовій перспективі, технічні підходи для цього вже окреслено в аналізі вебтрафіку національного сегмента і в описі переходу до «веб 2.0» [14, с. 184–185; 49, с. 38–42]. По-друге, правовий вимір слід ширше зіставляти з реальними практиками модерації та прозорістю політик платформ, орієнтиром тут є праці про правовий режим сайтів і блогів та оцінки стану свободи Інтернету в Україні [16, с. 12–19; 2, с. 61–63]. По-третє, на культурному рівні потрібні дослідження перетоків між платформами та мовами, із опорою на описи мережевої концептосфери та мемної культури [9, с. 128–162; 30, с. 151–162]. По-четверте, у безпековому контексті потрібні емпірично насичені описи цифрової стійкості сервісів і спільнот, що поєднують технічні дані з аналізом практик приватності й довіри [43; 63].

Підсумовуючи, історіографія українського сегмента інтернету демонструє поступ від технократичних констатацій раннього періоду до соціотехнічної інтеграції підходів, від фрагментарних кейсів до спроб системного бачення і від локальних описів до порівняльних перспектив: від перших описів «веб 2.0» та ринкових і аудиторних вимірів – до досліджень інституалізації, публічної сфери та громадянської участі в мережі, а також культурно-комунікаційних студій, що розкривають жанрові практики та мовно-символічні режими україномовного сегмента. Джерельна база, що поєднує академічні публікації, дисертації й автореферати, монографії, конференційні матеріали, регулярні ринкові звіти, історичні нариси та медійні тексти, забезпечує верифікацію тез, виявлення трендів і побудову індикативної системи для регулярного моніторингу стану українського інтернет-простору. Спираючись на цей корпус, у подальших розділах буде здійснено критичне прочитання ключових періодів становлення і розвитку сегмента, зіставлено дані про аудиторії та платформи, простежено еволюцію україномовного контенту й виокремлено чинники сучасних викликів і перспектив. Таке поєднання історіографічної уважності та методологічно різномірної джерельної бази дозволяє репрезентувати український сегмент мережі не як статичний описовий об'єкт, а як динамічну систему, чутливу до технологічних інновацій, регуляторних рішень, культурної політики і практик користувачів, здатну до саморегуляції та інновації навіть у складних безпекових умовах.

РОЗДІЛ 2

УКРАЇНСЬКА СКЛАДОВА ВСЕСВІТНЬОЇ СИСТЕМИ ІНТЕРНЕТ: ФОРМУВАННЯ, СТРУКТУРА, ФУНКЦІОНУВАННЯ

2.1. Етапи розвитку українського інтернет-простору

Побудова періодизації українського інтернет-простору потребує не лише сухого переліку віх, а насамперед логіки, що з'єднає інфраструктурні зрушення, інституційне оформлення та культурно-мовні процеси в одне ціле. У цій частині розділу пропонується розглядати розвиток як послідовність хвиль, у яких технічні інновації відкривають нові можливості комунікації, інституції надають цим можливостям правила і межі, а спільноти наповнюють їх змістом. Кожна хвиля веде до переосмислення того, що називаємо «українським сегментом» – чи то за ознакою інфраструктури та юрисдикції, чи за мовними практиками, чи за реальними маршрутами уваги. Вже на старті важливо зафіксувати принцип: український інтернет-простір не виростав як копія глобальних процесів, а розвивався у власному темпі, реагуючи на економічні й культурні умови, нерівномірність доступу, а пізніше – на виклики безпеки. Саме ця напруга між універсальною логікою мережі та локальною специфікою і створює матеріал для періодизації [50, с. 5–10].

Початкова хвиля становлення зазвичай постає як історія технічного під'єднання та перших експериментів із доступом. У ранні роки мережа потрапляє до університетських лабораторій, наукових установ і невеликих комерційних ініціатив, де ентузіасти вибудовують канали зв'язку, навчаються маршрутизації, шукають способи стабілізувати пропускну здатність і знизити витрати. Важливі тут не лише технічні новації, а й етика співпраці, що народжується у вузьких професійних колах: обмін знаннями, неформальні домовленості про доступ до ресурсів, перші спроби відокремити робочі й публічні середовища. На відміну від пізніших етапів, де увага користувача стає головним багатством, у цей період головним дефіцитом виступає саме з'єднання – стабільне, відносно недороге, захищене від випадкових збоїв. Український

сегмент тут ще радше «канал», ніж «простір»: він місцевий не тому, що має власні масиви вмісту, а тому, що прив'язаний до фізичної інфраструктури та людських мереж фахівців, які підтримують її роботу [17, с. 167–169; 31].

Далі настає фаза масового під'єднання, коли ринок постачальників послуг зв'язку починає швидко розростатися, з'являються локальні вузли обміну даними, а разом із ними – відчутне зниження бар'єрів входу для домогосподарств і малих офісів. Від цього моменту внутрішні потоки даних набувають власної ваги: зростає потреба в локальній маршрутизації, виникають перші великі сховища файлів, каталоги сайтів, довідники і пошукові служби, які працюють на локальному масиві. Мережа перестає бути суто кабінетною технологією і входить у побут, а разом із тим змінюється й соціальний профіль користувача: до професіоналів долучається ширша міська аудиторія, моделюються нові очікування щодо швидкості, цілодобового доступу, сервісної підтримки. Виникають перші прецеденти публічних дискусій про відповідальність у мережі, про авторське право, про межі дозволеного у відкритих форумах. Саме тут формується базовий механізм саморегуляції: адміністратори спільнот, модератори, добровільні кодекси поведінки – все це ліки від хаосу, що неминуче супроводжує бурхливе розширення аудиторії [21, с. 185–187; 13].

У цей період починають гуртуватися і місцеві інформаційні проєкти: новинні сайти, тематичні спільноти, перші великі портали, що збирають розділи «новини», «пошта», «каталоги», «оголошення». Вони прагнуть бути воротами у мережу для новачків, але водночас змагатися з глобальними службами за увагу постійних користувачів. Їхня відмінність від світових аналогів полягає не стільки в технології, скільки у мовній і культурній близькості, у здатності перекодовувати світові сюжети на локальну чутливість, бути «своїм» серед чужого надлишку інформації. Паралельно дозріває локальний сегмент доменного простору, розгалужуються категорії, постають перші спеціалізовані довідники і каталоги закладів, з'являються квазіпублічні дошки оголошень, які утворюють первинний горизонт локальної електронної економіки [49, с. 38–42; 32].

Наступний рубіж – поява спільнот і жанрів, що здатні утримувати увагу та продукувати сталу практику участі. На зміну анонімній масі користувачів приходять групи з власними правилами, інсайдерськими жартами, механізмами визнання і покарання. Форумна культура народжує довгі ланцюжки обговорень, неформальні «школи» компетенцій, де новачки вчаться у досвідчених учасників. Блогові платформи відкривають простір для авторських голосів і альтернативних редакційних політик: у них формується рання модель довіри, яка не потребує великих брендів, а покладається на уважність до теми, чесність викладення, здатність вести діалог. Саме тут уперше окреслюється україномовний сегмент як культурне явище: мова перестає бути лише каналом, перетворюючись на маркер приналежності, на спосіб розпізнати «своїх» і втримати розмову в межах спільного досвіду. Такий поворот важливий для всієї подальшої історії, адже мова стає не супровідним чинником, а структурною умовою виникнення і стійкості спільнот [26, с. 130–135; 4, с. 27–29].

Коли ж увага аудиторій починає концентруватися на кількох великих посередницьких сервісах, настає те, що в літературі часто називають платформним поворотом. Зміна тут подвійна. По-перше, змінюється сам формат публікації: короткі повідомлення, стрічки з автоматичним упорядкуванням, зручні механізми обміну зображеннями та відео. По-друге, змінюється розподіл влади у публічній комунікації: між автором і аудиторією постає алгоритмічний посередник, який визначає видимість, рекомендує, фільтрує і видаляє. Український сегмент входить у цей етап зі сформованими спільнотами і власними жанрами, але поступово перебудовує їх під вимоги нової екосистеми. Публічні дискусії стають динамічнішими, мобільнішими, але менш стійкими, творення довгих текстів поступається місцем серії коротких повідомлень, а безперервна увага — плинний, від події до події. Зростає швидкість мобілізації, народжується практика розгалужених інформаційних ланцюжків, де приватні канали підтримують публічні, а публічні підсилюють один одного багатоканальним поширенням [60, с. 17–25; 54, с. 210–220].

В окремий план варто винести тему мобільності як другої великої революції після масового під'єднання. Смартфон перетворює доступ на постійний стан, а не на подію, звичка «бути в мережі» перестає бути поведінковою інновацією і стає базовою моделлю часу. Водночас мобільність різко збільшує вагу напівпублічних каналів – групових чатів, закритих спільнот, коротких повідомлень, що «живуть» годинами, а не роками. Для українського сегмента це означає нову конфігурацію публічної сфери: видиме й невидиме, збережене і тимчасове починають взаємодіяти, утворюючи складні траєкторії поширення. Від цього залежить і темп політичної реакції, і швидкість культурних інновацій, і механізми солідарності у кризові моменти. Мобільність, з одного боку, демократизує виробництво вмісту, дає голос тим, хто не мав ресурсів для повноцінних редакцій чи студій. З іншого – вона підвищує вимоги до ясності повідомлень, до візуальної мови, до етичних правил взаємодії, адже помилка поширюється тепер не за дні, а за хвилини [59, с. 50–60].

Розвиток інфраструктури на цьому етапі не зводиться до збільшення швидкості з'єднання. Йдеться про переходи між технологічними поколіннями мобільного доступу, про розбудову дата-центрів і вузлів обміну, про нові практики кешування й доставки, що мінімізують затримки та дозволяють локальним сервісам не відставати за зручністю. Важливо, що інфраструктурні зрушення «прозорі» для пересічного користувача: він помічає їх тільки як поліпшення досвіду, не задумуючись про складну координацію постачальників, регулятора та ринку обладнання. Але саме ці непомітні переміщення визначають, чи зможе український сегмент підтримувати власні сервіси, чи залишатиметься похідним від глобальних, чи здатен він утримувати критичні функції в умовах пікових навантажень і підвищених ризиків [29; 53].

Паралельно з технічними і жанровими процесами змінюється картина інституцій. Держава все активніше входить у цифрову сферу, переносючи адміністративні послуги у мережу, стандартизуючи обмін даними, запроваджуючи механізми електронної ідентифікації. Для користувача це виявляється у скороченні часу взаємодії з органами влади, у появі електронних

документів, у можливості відстежувати процеси онлайн. Для українського сегмента загалом – у підвищенні навантаження на локальну інфраструктуру, у формуванні нових вимог до безпеки і доступності, у потребі синхронізувати державні реєстри з приватними сервісами. Важливо, що в цих перехрестях формується нова відповідальність: регуляторів – за прозорість і стабільність, постачальників – за якість і захист, спільнот – за доброчесність і взаємне навчання цифровій грамотності [19; 36; 46].

Структурно український інтернет на цьому проміжному етапі вже має всі три виміри, окреслені в теоретичному розділі: технічний, інституційний і культурно-комунікативний. Технічний вимір проявляється у зрілій інфраструктурі доступу та обміну, у здатності підтримувати великі обсяги передавання даних, у наявності середовищ для розміщення локальних проєктів. Інституційний – у сформованому ринку постачальників, у присутності регулятора, у практиках саморегуляції платформ і спільнот, у появі сталого кола учасників, які здатні вести тривалі проєкти. Культурно-комунікативний – у доведеній життєздатності україномовного вмісту, у багатстві жанрів і форматів, у наявності стійких спільнот, що виробляють і підтримують норми взаємодії. Втім, цей баланс не є стабільним: він потребує постійного підживлення новими авторами, новими темами, новими способами організації уваги. Саме тому кожне технологічне чи політичне потрясіння стає тестом на здатність сегмента зберігати безперервність комунікацій, не гублячи якості [9, с. 128–135; 52, с. 5–10].

Звернімо увагу й на менш помітну, але принципово важливу зміну: переміщення частини колективної пам'яті у цифрові сховища. Звіт про подію, фотоальбом спільноти, серія пояснювальних текстів, підбірка корисних посилань – усе це стає не лише миттєвим ресурсом, а й зачатком архіву, до якого повертаються через роки. Від того, як організована ця пам'ять, залежить можливість історіографії у майбутньому. Український сегмент поступово вчиться берегти власні доробки: створювати копії, фіксувати зміни, зберігати «шляхи навігації», які пояснюють, як саме спільнота відбирала і впорядковувала

знання. Тут народжується нове розуміння доброї практики – не просто зробити якісно, а зробити так, щоб інші змогли відтворити або перевірити, щоб свідчення не загубилися в потоці [18; 50, с. 10–15].

Ще один вимір, що вартує окремого коментаря, – розвиток цифрової грамотності як сукупності навичок і настанов, що дозволяють користувачеві діяти відповідально та ефективно. На ранніх етапах грамотність означала здебільшого технічну вправність: налаштувати модем, встановити програму, знайти потрібний сервер. Згодом дедалі більше значення починають мати когнітивні та етичні складники: уміння відрізнити достовірне від сумнівного, критично читати джерела, розуміти механіку поширення чуток, шанувати приватність співрозмовника. Для україномовного середовища це ще й здатність свідомо підтримувати мовну різноманітність, перекладати корисні матеріали, створювати власні, будувати мости між спільнотами, де українська мова має різну частку. Грамотність у цьому сенсі стає суспільною інвестицією: кожен новий навчений учасник знижує витрати на подальшу модерацію і підвищує загальну якість взаємодії [46; 63].

Коли підсумувати сказане про перші хвилі – від технічного під’єднання через масове входження до платформного повороту і мобільної революції – стане очевидно, що український інтернет-простір пройшов шлях від рідкісної інновації до повсякденного середовища життя. Він навчився перетворювати технічні можливості на соціальні практики, інституційно підтримувати ці практики, а культурно – надавати їм власний голос. Усе це стало підмурком для наступного етапу, де питання стійкості та безпеки виходять на передній план, а держава, ринок і спільноти змушені навчитися діяти злагоджено. Саме цій напрузі між потребою відкритості і потребою захисту, між швидкістю обміну й вимогою достовірності, між місцевим і глобальним буде присвячено продовження розділу, у якому розглянемо, як український інтернет-простір реагував на кризові події, як змінювалися інституційні рамки та як з цього виростали нові форми співпраці, сервісів і мовної самопрезентації [41; 42].

Перехід до етапу стійкості та безпеки відбувся не одномоментно, а через серію випробувань, що примусили український інтернет-простір навчитися діяти у стані постійної турбулентності. Показовим стало поступове переосмислення функцій соціальних мереж і платформ: від майданчика для розваг і самопрезентації вони перетворилися на інфраструктуру термінової координації, взаємодопомоги, волонтерських ініціатив і громадянського нагляду. Цей зсув у функціоналі супроводжувався зміною етики користування: публічне слово набуло ваги рішення, віральність стала не лише технологічною, а й моральною категорією, а особиста сторінка перетворилася на інструмент залучення ресурсів і відповідальності. У межах цього етапу дедалі важливішими стали навички верифікації інформації, відсікання чуток, розуміння алгоритмічних механізмів видимості та стратегій протидії маніпуляціям. Власне в цей час і сформувався прошарок користувачів, яких доречно назвати «цифровими модераторами повсякденності»: вони не належать до штатних редакцій чи платформних команд, але щодня утримують якість локальних спільнот, пояснюють правила, переносять перевірені знання у нові середовища та заохочують до відповідальної поведінки [55, с. 15–25; 51].

Суттєвою віхою цього етапу стало інституційне входження держави у логіку мережевої взаємодії. Впровадження електронних сервісів, документообігу, цифрової ідентифікації та довірчих послуг змінило саму природу контакту громадянина з інституціями: адміністративні дії з офлайн-простору перейшли в онлайн, а взаємини набули рис сервісного досвіду з зрозумілими сценаріями, інтерфейсами та метриками задоволеності. Для українського сегмента це означало не лише збільшення трафіку та вимог до доступності, а й формування нових стандартів якості: інтерфейси мають бути зрозумілими, довідки – інтерактивними, відповіді – прозорими, механізми оскарження – доступними, а комунікація – двосторонньою. Розгортання таких сервісів в онлайн середовищі сприяло виробленню практик відкритих даних, інтероперабельності реєстрів та автоматизованого обміну, що своєю чергою

сформувало попит на нові медіаінструменти пояснення, візуалізації та верифікації [19; 35; 38].

На тлі цього інституційного зміщення змінився і ринок локальних сервісів. Електронна торгівля, логістика, фінтех та платформи мультимедійного розповсюдження зміцнили свої позиції, встановивши інтенсивну взаємодію між мережевою інфраструктурою та економікою міста і регіону. Взаємне живлення цих сфер зумовило виникнення «екосистемних пакетів»: користувач, підключаючись до інтернет-послуги, фактично отримував зв'язку з цілою низкою інструментів щоденної взаємодії – від платежів і замовлень до підтримки локальних культурних ініціатив. В українському контексті це мало і додатковий сенс: мовна ідентичність сервісу почала виконувати роль конкурентної переваги, підвищуючи лояльність аудиторій і полегшуючи вхід для тих, хто відчував дискомфорт у чужомовних середовищах. Разом із тим інтеграція локальних бізнесів у платформну логіку породила нові залежності від алгоритмів, змін політик модерації та умов монетизації, що слугувало джерелом як можливостей, так і ризиків [37; 64].

Кризові події останніх років підсвітили ще одну якісну зміну українського інтернет-простору – його здатність до швидкої переорієнтації потоків і пріоритетів. В умовах небезпеки на перший план виходили канали сповіщення, верифікації та координації, і водночас не припиняли роботу культурні та освітні ініціативи, що створювали простір нормальності, підтримки і тривкості. Відкрився феномен «багатошарової комунікації»: одна й та сама спільнота паралельно вела публічні роз'яснення, адресні інструкції для окремих груп, приватні координаційні чати та архівні добірки посилань. Така конфігурація вимагала нових підходів до управління увагою, щоб не перезавантажувати людей надлишком каналів, і водночас не втрачати жодної критично важливої аудиторії. Успіх тут значною мірою залежав від того, наскільки зрілими були раніше вироблені звички: довіряти офіційним джерелам і добропорядним агрегаторам, користуватися верифікованими ботами, дотримуватися правил

конфіденційності в чутливих розмовах, не публікувати інформацію, яка може зашкодити іншим [51; 61].

На культурному рівні цей період часто описують як «консолідацію україномовного простору». Насправді йдеться не лише про збільшення частки повідомлень українською, а про формування цілісного виробничого ланцюжка контенту: автори, редакції, студії, освітні майданчики, перекладацькі групи, дизайнери інфографіки, фахівці з даних і розробники інструментів працюють разом, щоб створювати якісний продукт у будь-якому жанрі – від науково-популярного пояснення до документального серіалу. Помітно зміцнилися зв'язки між глобальними платформами та локальними спільнотами: світова інфраструктура стала каналом, через який україномовні продукти дістаються аудиторій поза межами країни, а зворотні зв'язки від діаспорних і міжнародних спільнот збагачують внутрішню динаміку. Український сегмент дедалі менше виглядає «периферією» і дедалі більше – суб'єктом зі своїми правилами гри, впізнаваним голосом і зростаючою компетенцією [5, с. 124–127; 6, с. 196–197; 26, с. 130–141].

Особливу увагу слід звернути на розвиток освітньо-наукового компонента мережевого життя. Онлайн-курси, лабораторії даних, відкриті семінари, публічні лекції і колективні переклади важливих текстів сформували паралельну інфраструктуру підвищення кваліфікації та продукування знання. Тут склався тип взаємодії, який важко уявити до епохи платформ: викладач веде заняття в прямому ефірі, слухачі ставлять запитання в чаті, волонтери одразу роблять конспект, а згодом інші учасники додають посилання на джерела, і в підсумку народжується доступний корпус матеріалів, який працює довше за саму онлайн-подію. Ця модель не лише поширює знання, а й формує стійку мережу довіри, у якій цінується не стільки статус, скільки якість пояснення, відкритість і добросовісність до співрозмовника [27, с. 41–45; 48, с. 223–227].

Якщо спробувати окреслити внутрішню логіку останньої хвилі розвитку, то вона полягає у поєднанні трьох імперативів – швидкості, достовірності та включеності. Швидкість необхідна, щоб не втрачати темп у кризових обставинах

і щоб підтримувати ритм нових жанрів; достовірність – щоб не зруйнувати довіру, що тепер є головним капіталом спільнот; включеність – щоб простір залишався відкритим і справедливим, не викидав за борт тих, хто має інші можливості, темпи та здібності. Ці три параметри рідко вдається ідеально поєднати, однак саме напруга між ними і рухає український інтернет-простір уперед, змушуючи придумувати нові формати, інструменти й інституційні рішення [59, с. 200–210; 63].

Варто також окремо відзначити зміни у взаємодії між центром і периферією всередині країни. Поширення доступного мобільного інтернету, удосконалення мережі в невеликих містах і селах, поява локальних медіаініціатив та освітніх спільнот зменшили інформаційну асиметрію між регіонами. Мережа перестала бути лише магістраллю новин зі столиці, вона перетворилася на мереживо місцевих історій, що видимізують досвіди, проблеми і здобутки спільнот поза великими агломераціями. Цей процес має фундаментальне значення для стійкості сегмента, адже різноманітність точок зору, жанрів і тематик робить систему живою, здатною відгукуватися на виклики там, де вони виникають, а не лише у символічних центрах. До того ж укріплення регіонального виміру сприяє розширенню україномовного поля: у багатьох випадках саме локальні проєкти стають контрвагою мовній інерції, пропонуючи контент, вмонтований у конкретний культурний ландшафт [13; 25; 64].

Взаємодія з діаспорними та транскордонними спільнотами, своєю чергою, додала українському інтернет-простору нової глибини. Для багатьох проєктів аудиторія за межами країни стала не лише джерелом підтримки, а й середовищем зустрічі різних досвідів, стилів і професійних стандартів. Результатом є своєрідна двомовність компетенцій: з одного боку, збереження і розвиток україномовного контенту; з іншого — здатність працювати на перетині з глобальними форматами і практиками, привносити український контекст у ширші дебати та вилучати з них інструменти, що придатні для локальної адаптації. Такий обмін посилив відчуття, що український сегмент – не острів, а

частина світового інформаційного архіпелагу з власною топографією, але й з мостами до інших берегів [59, с. 200–210].

Усі окреслені віхи демонструють, що етап, який умовно названо етапом стійкості та безпеки, насправді є ширшим за вузькотехнічне значення термінів. Йдеться про цілісний спосіб існування українського інтернет-простору в умовах невизначеності, де стратегія виживання збігається зі стратегією розвитку. Стійкість тут означає не замороження, а спроможність рухатися, не втрачаючи себе; безпека – не ізоляцію, а вміння відкриватися контрольовано; інституційність – не бюрократію, а гарантії повторюваності і відтворюваності практик. Такий підхід пояснює, чому навіть у складних обставинах з’являлися нові культурні і технічні проєкти, удосконалювалися державні сервіси, наростав україномовний культурний шар, а спільноти знаходили в собі сили не лише реагувати, а й ініціювати [63].

Поступово вимальовується наступна логічна фаза, яку можна окреслити як інтеграцію і конвергенцію. Після періоду екстреної адаптації та консолідації настає час зближення стандартів, сумісності даних, взаємного визнання атестатів довіри, синхронізації реєстрів, спільних протоколів роботи між платформами й сервісами. З одного боку, це відкриває шлях до вищого рівня сервісності, коли користувачеві не потрібно обтяжувати себе множинністю кабінетів і форм. З іншого — потребує тонкого балансу між централізацією для зручності і достатньою децентралізацією для безпеки та конкуренції. Український інтернет-простір об’єктивно наближається до цього етапу: накопичені за попередні роки практики, компетенції і довіра створюють основу для більших інфраструктурних рішень, які змінюватимуть і структуру ринку, і правила гри на користь прозорості, ефективності та поваги до користувача [45].

Друга частина періодизаційного огляду фіксує рух від платформного повороту і мобільності до стійкості, етики і інтеграції. У подальшому продовженні підрозділу буде конкретизовано опорні події і рішення, що позначили рубежі між хвилями, розглянуто інфраструктурні й інституційні наслідки цих переходів, а також показано, як вони вплинули на мовно-культурну

динаміку українського інтернет-простору і його довгострокову здатність до розвитку [60, с. 17–25].

Завершальна частина періодизаційного огляду доцільно поєднує ретроспекцію з чіткою логікою меж між хвилями, а також окреслює критерії, за якими ці межі можна впевнено ідентифікувати у фактичних даних. Відштовхуючись від попереднього викладу, де послідовно було описано становлення, масове підключення, спільнотове дозрівання, платформізацію, мобільну революцію та фазу стійкості й безпеки, зараз важливо назвати опорні ознаки кожного перехідного етапу і показати, як вони сформували нинішню конфігурацію українського інтернет-простору [56, с. 21–30].

У початковій добі першочерговою ознакою була технічна доступність з'єднань і поява вузлів, що забезпечували вихід у глобальну мережу з національної інфраструктури. На зміну цій вузькій технічній логіці прийшла доба масового підключення, коли зростання проникнення доступу, здешевлення тарифів і поява локальних вузлів обміну даними створили умови для повсякденної присутності мережі в побуті. Спільнотове дозрівання впізнається за культурними маркерами: стійкі форуми, авторські щоденники, перші локальні редакції, які спираються на активність учасників, формування локальних норм комунікації та відповідальності. Платформний поворот має іншу природу: він відчитується за алгоритмічним посередництвом, за зміною формату публікацій і за концентрацією уваги в кількох великих середовищах, що встановлюють правила видимості. Мобільна революція фіксується у зміні добового ритму споживання, домінуванні коротких форматів, розквіті напівпублічних каналів, де інформація циркулює швидше, ніж її встигають архівувати. Нарешті, перехід до фази стійкості відмічається інституційними ознаками: появою надійних державних сервісів у мережі, розбудовою альтернативних маршрутів доставки контенту і зростанням культури цифрової безпеки, що закріплюється не в окремих групах спеціалістів, а в масових звичках користувачів [17, с. 167–169; 18].

Кожен із цих етапів має власні часові контури, і хоча точні дати завжди умовні, усе ж можна позначити орієнтири, що допомагають тримати нитку оповіді. У 1990-х роках головним сюжетним центром були наукові та освітні установи, де ентузіазм інженерів і науковців підключав країну до всесвітнього простору. На межі століть увага змістилася до домогосподарств і малого бізнесу, з'явилися провайдерські мережі, локальні каталоги, перші поштові служби й новинні сайти. Друга половина двотисячних стала часом соціалізації мережі: стабілізувалися форуми, виникли блогові платформи, намітилася перша хвиля україномовного зростання, яка відразу ж продемонструвала залежність видимості від зусиль спільнот. Початок дві тисячі десятих приніс платформні середовища з їхньою логікою стрічок, коротких форматів і модерації за корпоративними правилами, що вимагало нового вміння працювати з алгоритмічними обмеженнями. Мобільні технології зробили цю логіку повсякденною, додавши швидкість і напівпублічність, а нестабільність часу перетворила український інтернет-простір на майданчик координації, де перемикання між каналами стало важливішим, ніж сама платформа. Упродовж останніх років оформилося уявлення про те, що безпека і стійкість — не окремі підрозділи, а провідні риси всього сегмента, які мають бути вбудовані в дизайн сервісів, у ритм редакцій і в звички кожного користувача [48, с. 38–41].

Важливо звернутися і до механіки саморегуляції, що стала природною відповіддю на виклики платформної епохи. Поза формальними процедурами модерації виникають неписані правила: як маркувати неперевірену інформацію, як коректно виправляти помилки, як пояснювати складне без спокуси спростити до містифікації, як тримати тон розмови у межах взаємної поваги. Ці непомітні практики дорівнюють інфраструктурі, бо без них жоден набір технічних засобів не забезпечить довготривалу якість комунікації. Вони підживлюються довірою, а довіра зростає тоді, коли бачимо відтворюваність процедур: якщо правило працює вчора, сьогодні і завтра, спільнота починає покладатися на нього як на невидиме рейкове полотно, по якому рухається розмова [62, с. 310–320].

В останні роки вималювалася тенденція до конвергенції сервісів і стандартів, що відкриває нові можливості для користувача, але також ставить непрості запитання про межі централізації. Прагнення до сумісності даних і єдиних способів ідентифікації пришвидшує доступ до послуг, однак потребує противаг у вигляді децентралізованих рішень, які знижують ризик одноточкових збоїв і зловживань. Український сегмент поступово виробляє баланс між зручністю і автономією: ключові сервіси інтегруються так, щоб користувач не губився у множинності кабінетів і форм, але водночас зберігав контроль над тим, де і як зберігаються його дані. Цей баланс неможливий без прозорих політик, без практики незалежної оцінки ризиків і без культури інформаційної гігієни, яка підтримується освітніми проектами та ініціативами громадянського суспільства [35; 38].

Окремого слова заслуговує взаємодія українського сегмента з глобальними процесами. З одного боку, світові платформи задають рамки, і місцеві спільноти змушені постійно адаптуватися до нових правил модерації, форматів і механізмів монетизації. З іншого – український сегмент не є пасивним об'єктом впливу: він пропонує власні жанрові винаходи, просуває практики, що потім підхоплюються ширшими спільнотами, і формує попит на україномовні інтерфейси та належну видимість локального контенту. У цій взаємодії поступово з'являється відчуття рівноправності: українська тема звучить не лише в рамках внутрішньої повістки, а й як повноцінний учасник світових розмов – від технологічних інновацій до етичних дилем платформи [58, с. 45–49].

Підсумовуючи, український інтернет-простір пройшов шлях від рідкісного технічного ресурсу до розгалуженої екосистеми, що поєднує інфраструктури, інституції та культурні практики. Його розвиток не був лінійним, але був послідовним у головному: у перманентному наближенні до моделі, де технології не лише прискорюють обмін, а й підсилюють довіру, роблять державні та громадські сервіси прозорішими, відкривають простір для україномовного творення та забезпечують механізми самозахисту і відновлення. Періодизація, запропонована в розділі, не претендує на догму, вона є робочою рамкою, яка

дозволяє бачити зв'язки між подіями, політиками і жанрами, розуміти природу поворотних моментів і прогнозувати, де саме в українському сегменті народжуватимуться наступні хвилі змін. Надалі ця рамка стане підмурком для розгляду конкретних платформних процесів, для детальнішого аналізу україномовного контенту та для виваженого опису загроз, з якими простір стикається і які він уже навчився перетворювати з викликів на джерело розвитку [56, с. 30–35].

2.2. Соціальні мережі та інформаційні платформи

Соціальні мережі та інформаційні платформи нині становлять осердя цифрової екосистеми, у межах якої відбувається виробництво, циркуляція і споживання змісту, формуються громадські настрої, організовується взаємодія спільнот і вибудовується індивідуальна інформаційна дієта користувачів. В українському сегменті мережі їхня роль якісно посилилася в умовах прискореної цифрової трансформації, динамічної медіасфери та суспільних викликів, що потребують оперативного обміну даними і швидкої мобілізації спільнот. Саме соціальні платформи стали місцем, де поєднуються офіційні повідомлення державних інституцій і медіа з користувацьким контентом, локальними ініціативами та горизонтальною підтримкою, а також простором, у якому співіснують професійна журналістика, громадянська комунікація, освітні проєкти і культурні практики [51].

Базовою характеристикою сучасних платформ є алгоритмічне опосередкування взаємодії. Стрічки новин, добір персональних рекомендацій, системи пріоритизації дописів і відео, а також механізми модерування визначають, який зміст буде помітним, як швидко він пошириться і які спільноти його підхоплять. Алгоритмічна логіка прагне утримувати увагу, збільшуючи час перебування користувача онлайн, і тому надає перевагу емоційно насиченим повідомленням, яскравим візуальним форматам та темам, що спонукають до взаємодії. З одного боку, це підвищує видимість важливих суспільних сигналів, пришвидшує реакцію аудиторії, допомагає вчасно доносити інструкції безпеки,

збирати благодійну допомогу, координувати волонтерські мережі. З іншого боку, та сама логіка робить екосистему вразливою до сенсаційності, поляризації, маніпуляцій та поширення неперевіреної інформації. Критичною стає цифрова грамотність користувачів і спроможність інституцій швидко надавати верифіковані дані у привабливих для споживання форматах [54, с. 210–218; 55, с. 33–40].

Українська аудиторія соціальних мереж є поліформатною і багатоканальною. В одному комунікаційному просторі співіснують обмін новинами у сервісах миттєвих повідомлень, короткі відео, аналітичні пости, довші освітні лекції у відеохостингах, тематичні канали громад і професійних спільнот. Платформи з переважно візуальними форматами сприяють популяризації коротких інструктивних матеріалів, пояснювального контенту, порад з безпеки і повсякденних ритуалів стійкості, тоді як довгі відео і подкасти стають майданчиками для глибшого аналізу, інтерв'ю та розгорнутих дискусій. Сервіси миттєвих повідомлень і канали спільнот виконують роль оперативних дощок оголошень, де поєднуються офіційні повідомлення, локальні новини і звернення до громадян з конкретними запитами допомоги. Паралельно платформи з фокусом на спільній роботі розвивають культуру колективного створення знань, відкритих каталогів ресурсів і методичних матеріалів [61].

Суттєвою рисою є зміна ролей між виробниками і споживачами інформації. Користувач дедалі частіше виступає не лише читачем, а й автором, модератором і куратором власного інформаційного простору. Відбір джерел, налаштування стрічок, участь у тематичних групах і каналах, репостування та коментування створюють персоналізовану мозаїку, що водночас віддзеркалює індивідуальні уподобання і впливає на суспільні тренди. Унаслідок цього поєднання виникають ефекти камер відлуння і сегментації аудиторій, коли різні групи фактично перебувають у різних інформаційних світах. Відповіддю на цей виклик стає розвиток навичок перехресної перевірки, підписки на джерела, що дотримуються професійних стандартів, і підтримка ініціатив із фактологічної

перевірки повідомлень, які працюють у партнерстві з платформами та медіа [62, с. 70–78].

З огляду на функції соціальних мереж у кризових ситуаціях важливою виявляється взаємодія державних інституцій, місцевих громад і приватних ініціатив. Офіційні канали комунікації в соціальних мережах забезпечують рівень довіри та впізнаваності, який дозволяє швидко поширювати інструкції, спростовувати чутки і координувати дії. Громадські організації та волонтерські спільноти доповнюють цю комунікацію гнучкістю, локальною чутливістю і здатністю швидко масштабуватися завдяки горизонтальним зв'язкам. Вищі навчальні заклади використовують платформи для підтримки навчального процесу, гнучкого інформування студентів про зміни в організації занять, забезпечення доступу до матеріалів та інтеграції сервісів для психологічної підтримки. У цьому багатоканальному середовищі важливою стає узгодженість повідомлень, дотримання етичних вимог щодо приватності та безпеки, а також продумана модерація коментарів, що зменшує ризик дезінформації і ворожих кампаній [63].

Вирішальний вплив на розвиток українського сегмента мають мовні практики й підтримка україномовного контенту. Соціальні платформи стимулюють творення нових жанрів локальної популяризації знань, культури і науки, де автори поєднують фахову компетентність із доступною подачею. Розширення присутності української мови в освітніх, культурних і новинних форматах підвищує видимість вітчизняних тем у глобальному інформаційному просторі, формує інтерес до локальних історій, розвиває мережі взаємопідтримки між авторами, закладами освіти, музеями та бібліотеками. Паралельно зростає попит на якісні україномовні довідкові ресурси, електронні бібліотеки та науково-популярні проєкти, інтегровані з соціальними мережами для полегшення доступу й обміну [9, с. 128–135; 8, с. 26–32].

Однією з ключових ознак сучасних платформ є економіка уваги і творча індустрія, що постала довкола неї. Автори, редакції, освітні проєкти і культурні інституції адаптують стратегії публікацій до особливостей кожної мережі,

експериментують із тривалістю, ритмом і подачею, поєднують короткі формати для залучення аудиторії з довшими матеріалами для поглиблення знань. Монетизаційні інструменти і краудфандинг дозволяють підтримувати сталий випуск якісного змісту, а партнерства з інституціями забезпечують ресурсну базу для триваліших програм. Соціальні мережі стають не лише каналом поширення, а й середовищем, у якому виробляється продукт, вибудовується довіра і формується спільнота довкола теми [58, с. 15–22; 59, с. 120–128].

Разом з можливостями соціальні платформи приносять і комплекс регуляторних та етичних питань. Йдеться про захист приватності, прозорість алгоритмів, відповідальність за модерування, протидію ворожим впливам і скоординованим маніпуляціям. Від вирішення цих питань залежать безпека користувачів, довіра до цифрових сервісів і стійкість публічної сфери. В українському контексті особливо важливим є партнерство платформ з органами влади, фактчекінговими ініціативами та громадянським суспільством, що дозволяє швидко реагувати на спроби дестабілізації, блокувати мережі, які поширюють небезпечні фейки, і водночас не обмежувати свободу легітимної критики та дискусії. Вироблення прозорих процедур оскарження, пояснюваність рішень щодо видимості контенту, доступність інструментів самозахисту і контролю над власними даними стають частиною повсякденної цифрової грамотності [39; 41].

Особливого значення набуває інтеграція соціальних мереж з освітніми платформами. Поєднання офіційних навчальних середовищ із широкими каналами комунікації забезпечує гнучкість і масштабованість освіти, підтримує безперервність навчання за різних обставин, полегшує доступ до матеріалів і консультацій. Водночас це вимагає чітких правил щодо академічної доброчесності, авторського права, захисту персональних даних і коректної взаємодії в онлайн-групах. Практики спільного навчання, менторства і взаємодопомоги, що сформувалися в соціальних мережах, переносяться у формальні освітні середовища, збагачуючи методики викладання і підтримки студентів [27, с. 41–45; 48, с. 223–227].

Поряд із глобальними платформами стрімко розвиваються локальні цифрові сервіси, інформаційні портали, електронні довідники, карти та агрегатори, що враховують потреби конкретних громад. Вони забезпечують деталізовану інформацію про послуги, логістику, безпекові протоколи і водночас інтегруються з соціальними мережами для оперативного інформування. Така багаторівнева архітектура дозволяє користувачеві перемикатися між загальнонаціональними новинами, регіональними спільнотами і локальними каналами взаємодії, зберігаючи цілісність інформаційного досвіду [63].

Отже, соціальні мережі та інформаційні платформи в українському сегменті мережі виконують взаємодоповнювальні функції виробництва і поширення знань, комунікації і самоорганізації громад, підтримки освіти та культури, а також формування стійкості суспільства до зовнішніх і внутрішніх викликів. Їхній потенціал розкривається найбільш повно там, де поєднуються прозорі інституційні практики, відповідальна модерація, цифрова грамотність користувачів і підтримка україномовного змісту. Водночас підвищена швидкість інформаційних потоків і алгоритмічна логіка вимагають від усіх учасників екосистеми уважності до етики, приватності і якості даних. Розвиток платформ у бік відкритості, пояснюваності і партнерства з громадою створює умови для стабільного зростання довіри, взаємної підтримки і продуктивного використання цифрових інструментів на користь суспільного добробуту [54, с. 210–218].

2.3. Україномовний контент: тенденції, виклики, вплив на ідентичність

Україномовний медійний простір за останні роки пройшов помітну трансформацію, що поєднала стихійне зростання авторських ініціатив, інституційні зрушення у сфері мовної політики, прискорене освоєння цифрових технологій та підвищення суспільного запиту на власний культурний голос. Потреба говорити й слухати українською в публічному полі, навчальному процесі, професійній комунікації та повсякденній розвазі виявилася не лише культурним трендом, а й способом самоозначення, що впливає на світоглядні

орієнтири, структуру інформаційних звичок, колективну пам'ять і уявлення про майбутнє. Саме тому розгляд тенденцій і викликів україномовного контенту має безпосередній стосунок до формування індивідуальної та спільнотної ідентичності, до підтримання психологічної стійкості та до здатності суспільства зберігати зв'язність у періоди криз [24, с. 61–71].

Помітною тенденцією стало кількісне й жанрове розширення пропозиції. Відео та аудіопродукція, публіцистика, пояснювальні матеріали, освітні серії, розповіді про науку, історію, культуру і щоденні практики набули виразного україномовного виміру. Зміст у коротких форматах об'єднує нерв сучасності з доступною формою подачі, тоді як довші цикли дають змогу створювати власні школи стилю, поглиблювати аналітику і вибудовувати довіру аудиторії. У суспільно важливих темах україномовний медійний сектор виступає швидким каналом інструкцій безпеки, пояснень і спростувань чуток; у сфері культурної пам'яті – майданчиком для збирання свідчень, роботи з локальними історіями, популяризації спадщини; в освіті – простором асинхронної підтримки навчання, де викладачі та студенти створюють і поширюють методичні матеріали. Така поліфонія жанрів означає не лише зростання обсягу, а й поступове формування власних стандартів якості, де важливими є достовірність, зрозуміла мова, доброзичливий тон, повага до приватності та коректне посилання на джерела [26, с. 130–135].

Паралельно змінилася роль користувача: він уже не просто споживач, а учасник створення й модерації інформаційного простору. Особисті канали, сторінки спільнот, тематичні групи, невеликі студії і незалежні ініціативи заповнили ніші, що роками залишалися периферійними. Вироблення власного голосу, пошук автентичної теми і творення стійкої аудиторії стали непростю, але досяжною задачею, якщо автор уміє працювати зі своєю спільнотою як із партнером, а не як із пасивною масою. У цьому полягає відмінність сучасної екосистеми: довіра будується на стосунках і послідовності, а не тільки на формальних статусах і накладних витратах традиційних медіа. Водночас така децентралізація піднімає планку відповідальності за точність, юридичну чистоту

матеріалів і етику взаємодії, адже помилки одного автора здатні швидко масштабуватися через механізми репоста і рекомендацій [58, с. 20–29].

Важливим чинником, що формує горизонти видимості україномовного змісту, є алгоритмічне посередництво великих платформ. Вони прагнуть утримувати увагу, відтак підсилюють емоційно насичені повідомлення, прості форми та яскраві візуальні рішення. Це не є злом саме по собі, але створює системний перекис, за якого повільніші жанри, локальні розвідки, методичні матеріали і виважені дискусії потребують додаткових зусиль для виходу на широкого читача. Україномовні автори поступово виробляють гігієну роботи з алгоритмами: поєднують короткі залучальні фрагменти з довшими поясненнями, дисциплінують ритм публікацій, працюють із заголовками та анотаціями, не зраджуючи смислам. Однак структурна залежність від невидимих правил відбору лишається викликом, що стимулює пошук альтернативних каналів доставки, перехресних посилань між спільнотами і партнерств із інституціями, які мають власні постійні аудиторії [59, с. 120–128].

Серед ключових викликів постає баланс між швидкістю і достовірністю. Прагнення бути першими часто вступає в конфлікт із вимогами перевірки фактів і коректного цитування. Україномовний сектор навчається жити в цьому напруженні: на рівні ініціативної етики виробляються правила негайних виправлень, прозорого позначення джерел, відкритого визнання помилок і практики стриманості у чутливих темах. Поява спільнот фактологічної перевірки, партнерств із редакціями і навчальними закладами, обмін методиками критичного читання роблять поле менш вразливим до ворожих маніпуляцій і внутрішніх спокус сенсаційності. У поєднанні з мовною ідентичністю це набуває додаткової ваги: кожна дезінформаційна хвиля легко накладається на історичні травми та використовується для підриву довіри до власних інституцій і спільнот [51].

Окрема площина тенденцій стосується освіти і науки. Україномовні освітні проєкти, оцифровані бібліотеки, електронні каталоги, відкриті курси та пояснювальні серії з різних дисциплін заповнили прогалини, які тривалий час

компенсувалися зверненням до іншомовних джерел. Це не означає відмову від світової наукової комунікації, однак змінює структуру першого доступу: базові знання студент може отримати рідною мовою, сформувавши схеми розуміння, а вже потім розширювати горизонти іншомовними матеріалами. Така траєкторія зменшує бар'єр входження в складні теми, робить навчання включнішим, дозволяє швидше організувати спільні обговорення. Водночас перед освітнім україномовним сектором постає завдання уніфікації термінів, дотримання сучасних мовних норм, вироблення методик, що поєднують простоту викладу з науковою точністю, подолання відриву між академічною і популярною мовами. Чим ліпше різні реєстри співпрацюють між собою, тим менше ризику появи ізольованих «інформаційних капсул», де популярні пояснення втрачали б контакт із джерелами знання [48, с. 223–227].

Паралельно розгортається активне збирання цифрової культурної пам'яті. Оцифрування архівів, створення електронних колекцій, відкриті довідники, інтерактивні мапи, бази усних історій і локальних наративів вибудовують міст між минулим і теперішнім, надаючи мові матеріальності й глибини. Україномовні описи предметів спадщини, коментарі до джерел, доступні анотації для широкої аудиторії не лише зберігають унікальні матеріали, а й вплітають їх у сучасну розмову про цінності, корені, межі ідентичності. У такий спосіб формується звичка бачити себе в історичному часі, розуміти витoki явищ і відповідальніше ставитися до публічної мови. Водночас і тут існують виклики: потреба у сталому фінансуванні, стандартах опису, довгостроковому зберіганні, захисті авторських прав і приватності, особливо коли йдеться про чутливі свідчення та родинні архіви [9, с. 128–135].

Економічна сторона україномовного медійного сектору також еволюціонує. Мікропожертви, передплати, партнерства з культурними інституціями, співпраця з освітніми програмами, участь у грантових конкурсах створюють підмурівок для стійкості авторів і редакцій. Це дозволяє зменшувати залежність від одномоментних переглядів, утримувати якість і тривалість серій, інвестувати у редактуру, звук, візуальне оформлення та переклад матеріалів

жестовою мовою або адаптацію для людей з порушеннями зору. Водночас постає потреба у прозорих практиках монетизації, щоб довіра аудиторії не руйнувалася через приховану рекламу або маніпулятивні формати. У довгій перспективі найміцнішими виявляються спільноти, де читачі й глядачі розуміють, за що платять, і розділяють місію авторів [59, с. 180–188].

Важливий пласт викликів пов'язаний із мовною нормою та мовленнєвою культурою. Швидкість цифрової комунікації, звичка до коротких повідомлень, жаргонізація, домішки чужомовних одиниць і коди перемикання створюють строкату мовну тканину. Це природний процес, але в публічному просторі він ставить перед авторами питання про міру: де допустима розмовність і експеримент, а де потрібні точність і нейтральність. Україномовний медійний сектор сприяє виробленню чутливості до стилістичних реєстрів: у пояснювальних матеріалах зберігається спокійна стандартизована мова; в культурних і мистецьких матеріалах допускаються ігрові елементи; у новинах культивується стриманість, чіткість і відповідальність за терміни; у свідченнях зберігається автентичність мовлення. Така диференціація не роз'єднує, а зв'язує реєстри, даючи змогу читачеві адекватно налаштовувати сприйняття і не плутати жанри [28, с. 46–49].

Значний вплив україномовного змісту відчутний у сфері самовідчуття і приналежності. Для багатьох молодих людей перехід на рідну мову в повсякденному спілкуванні, навчанні та дозвіллі став не лише корисною звичкою, а й подією світоглядного порядку: з'явилося відчуття, що власна мова здатна без жодних знижок виконувати всі функції – від складної наукової аргументації до гумору та дружньої бесіди. Публічна присутність української в найрізноманітніших жанрах породжує ефект нормальності, знімає затискачі, розмиває внутрішні стереотипи про «обмеженість функцій». Це, своєю чергою, впливає на освітні траєкторії, професійні вибори, участь у громадських ініціативах. Людина, яка чує й читає рідною мовою повний спектр висловлювань, інакше формує ціннісну карту й рівень довіри до власних інституцій [9, с. 128–162].

Водночас посилення україномовного поля не повинно відтворювати нові бар'єри. Важливо зберігати відкритість до мов національних меншин, повагу до багатомовних середовищ і розуміння, що перехід на українську не має на меті витіснення різноманіття. Інклюзивна мовна політика в медіях і освіті, наявність перекладних добірок, субтитрів, багатомовних глосаріїв та інструментів доступу допомагають різним групам залишатися в спільному інформаційному просторі. Це не лише гуманістичний імператив, а й практичний запобіжник поляризації, адже ідентичність міцніша там, де прихильність до своєї мови поєднується з повагою до різних голосів [52, с. 5–15].

Окремо варто згадати про безпековий вимір україномовного медійного простору. У часи зовнішнього тиску мова стає не лише засобом комунікації, а й елементом обороноздатності публічної сфери. Розбудова україномовних каналів поширення достовірної інформації, навчання навичкам критичного читання, вироблення звичок позначати джерела і відрізняти факт від думки зменшують поверхню вразливості до дезінформації. Своєчасні пояснення і спростування від довірених україномовних джерел переривають ланцюжки паніки, локалізують чутки і дають мові роль стабілізатора, який повертає спільноті відчуття контролю над повісткою дня. Особливого значення набуває співпраця редакцій і громадських ініціатив з освітніми закладами, де ці навички можуть прищеплюватися системно, а не лише під час криз [41].

Питання приватності й авторського права у сфері україномовного змісту мають подвійний характер. З одного боку, існує високий суспільний запит на вільний доступ до знань, історичних джерел, методичних матеріалів, що сприяє розвитку відкритих цифрових колекцій, навчальних ресурсів і довідників. З іншого боку, автори потребують захисту праці, прозорого цитування і справедливих моделей винагороди. Вирішення цього напруження можливе через ліцензійні рішення, що дозволяють широке використання з дотриманням мінімальних умов, а також через культури посилення як окремої етики, яка формує довіру між спільнотами і підвищує якість дискусії [39].

Розвиток україномовного цифрового середовища тісно пов'язаний із мовними технологіями. Поліпшення інструментів розпізнавання мовлення, автоматичного субтитрування, перевірки правопису, синтезу голосу, семантичного пошуку відкриває можливості для ширшої доступності й інклюзивності матеріалів. Водночас критично важливо, щоб ці інструменти навчалися на якісних україномовних корпусах, відбивали різні регістри, реєстрові й діалектні відтінки, не нав'язували одноманітної норми і не викривляли значень. Співпраця розробників із редакціями, лінгвістами, викладачами та бібліотеками створює умови, за яких технології посилюють, а не замінюють людську експертизу [33, с. 130–138].

Виклики україномовного простору мають і географічний вимір. Діаспорні спільноти, внутрішньо переміщені особи, мешканці різних регіонів живуть у різних інформаційних реальностях, мають неоднаковий доступ до сервісів і різну щільність локальних спільнот. Україномовний зміст допомагає зшивати ці реальності, якщо враховує різні обставини життя, не обмежується столичним поглядом, чується до регіональних тем і вміє розмовляти як з тими, хто щойно перейшов на українську, так і з тими, хто давно живе в багатомовних середовищах. У цьому полягає завдання відкритої редакторської політики: пильнувати різні голоси, не впадати в самозамилування, підтримувати діалог замість моралізації [37, с. 130–141].

Роль гумору, ігрових форматів і повсякденних історій в україномовному полі важко переоцінити. Саме вони знімають напруження, показують життєздатність мови у найдрібніших реєстрах, зцілюють через сміх і співучасть, створюють пізнавані знаки належності. За умови етичної чутливості і доброзичливості вони перетворюються на інструменти підтримки, що повертають людям відчуття нормальності навіть у періоди криз. Важливо, щоб такі формати не перетворювали складні теми на легковажні, а тримали рамку поваги до чужого болю й приватності [37, с. 130–141].

Зіставлення тенденцій, викликів і наслідків для ідентичності дозволяє зробити кілька узагальнень. По-перше, україномовний медійний простір уже є

не периферійною нішою, а повноцінною екосистемою з власними правилами, традиціями і школами. По-друге, його життєздатність ґрунтується на здатності поєднувати швидкість із достовірністю, популярність з етикою, локальність із відкритістю до різноманіття. По-третє, вплив на ідентичність не обмежується деклараціями: саме щоденна наявність української в інструкціях, поясненнях, наукових оглядах, розвагах і розмовах про буденне створює досвід нормальної, повної й самодостатньої мови. У цьому досвіді формуються довіра, самооцінка, уява про те, якою може бути власна траєкторія розвитку. По-четверте, стійкість україномовного поля залежить від багаторівневої солідарності: авторів і аудиторій, інституцій і волонтерських спільнот, редакцій і освітніх програм, культурних проєктів і технологічних команд. Чим надійніші ці мости, тим менше ризику, що короткострокові коливання видимості або політичні перегрівки зможуть відкотити позитивні зрушення [6, с. 91–93; 44, с. 146–151].

Отже, україномовний контент сьогодні виконує одразу кілька ролей: пізнавальну, просвітницьку, культуротворчу, терапевтичну та безпекову. Він задає тон суспільній розмові, формує мовні звички наступних поколінь, підсилює внутрішню стійкість і здатність до співдії. Його подальший розвиток потребує уваги до якості, етики та інклюзивності, до сталих моделей фінансування і до партнерств, що роблять екосистему менш залежною від зовнішніх коливань. Зміцнення україномовного простору – це не про протиставлення світу, а про рівноправну присутність у ньому зі своїм голосом, пам'яттю і відповідальністю. Саме так мова стає не лише кодом комунікації, а фундаментом ідентичності, що витримує тиск часу й випробувань.

2.4. Загрози в українському інтернет-просторі

Український інтернет-простір за останнє десятиліття став ключовою ареною публічної комунікації, економічної активності, освіти, самоорганізації громад і культурного виробництва. У періоди суспільних криз і повномасштабної війни його значення ще більше зросло, адже саме тут відбувається оперативний обмін інформацією, мобілізація допомоги,

координація волонтерських мереж і підтримка освітніх процесів. Водночас зростання впливу мережевих платформ виявило й масштаб загроз, що мають технічний, організаційний, інформаційно-психологічний, економічний, правовий і культурний виміри. Розуміння цих загроз у їхній взаємодії дозволяє не лише констатувати вразливості, а й вибудовувати реалістичні стратегії стійкості без спокуси простих рішень [29, с. 185–189].

Однією з найпомітніших загроз стала дезінформація як системна, цілеспрямована діяльність із підриву довіри до державних інституцій, громадянського суспільства і сусідніх спільнот. Вона працює не лише окремими фейками, а передусім через тривале засівання сумніву, зміну контекстів і накладання емоційно насичених наративів, що підсилюють поляризацію. Її успіх забезпечується не тільки зловмисним наміром, а й алгоритмічною логікою платформ, які надають перевагу різкому, простому й конфліктному. У таких умовах навіть добросовісний користувач ризикує стати ретранслятором маніпуляцій, якщо працює в режимі постійного поспіху і без перехресної перевірки. Особливо небезпечними є кампанії, що підсилюють історичні травми, апелюють до відчуття несправедливості або нав'язують уявлення про безпорадність і марність будь-яких зусиль. Підрип довіри тут відбувається не одномоментно, а через «втому від постійних сумнівів», коли будь-які авторитети втрачають легітимність, а спільнота роз'єднується на малі групи, кожна з яких живе у власній інформаційній капсулі [56].

Поруч із дезінформацією постає явище скоординованих маніпуляцій увагою, де використовуються мережі ботів, фабрики коментарів, анонімні канали і підставні «лідерам думок». Метою стає не лише поширення конкретного повідомлення, а зміщення рамок дискусії, захоплення порядку денного і перетворення платформи на простір, де конструктивні голоси губляться у шумі. В українському сегменті це проявляється хвилями «накатів» на журналістів, волонтерів, освітні ініціативи, культурні проєкти, а також у раптових «скандалах», що тримаються кілька днів і відволікають від структурних тем. Алгоритмічна пріоритизація активності робить такі атаки видимими у стрічках,

знецінюючи аргументацію і винагороджуючи агресивні взаємодії. Для користувача, який живе в режимі дефіциту часу, межа між живою дискусією і зрежисованою кампанією стає нечіткою, що підштовхує до участі у конфліктах за інерцією [44, с. 146–151].

Важливим блоком ризиків є кіберзлочинність, яка охоплює фішингові атаки, шкідливе програмне забезпечення, крадіжки облікових даних, злам електронної пошти і хмарних сховищ, шахрайські схеми з підміною доменів і платіжних сторінок, а також атаки на малі та середні бізнеси через ланцюги постачання. У періоди загострення безпекової ситуації сплеск фішингу маскується під «офіційні розсилки», «допомогу постраждалим», «оновлення безпеки» або «підтвердження особи» в сервісах, якими користуються мільйони. Успіх зловмисників знову ж таки спирається на людський фактор: втому, імпульсивність, звичку підтверджувати дії на автопілоті. Поширеною стає і практика викачування особистих фотоархівів з подальшим шантажем, а також використання вкрадених облікових записів для розсилання фішингових повідомлень контактам жертви, що підсилює довіру до підробок. В освітньому середовищі додатковою вразливістю є обіг великих масивів персональних даних студентів і викладачів, збережених у різноякісних хмарних сервісах із неоднаковим рівнем захисту [5, с. 26–32].

Загрози приватності у мережі давно перестали обмежуватися окремими витоками. Кожна взаємодія залишає цифровий слід, який агрегується, профілюється і використовується як комерційними гравцями, так і недобросовісними структурами. Торгівля даними про поведінку користувачів, їхні переміщення, інтереси, мережі контактів створює можливості для мікротаргетингу повідомлень із психологічним тиском, а також для соціальної інженерії. У воєнних умовах до цього додається ризик деанонізації волонтерів і донорів, відстеження логістики допомоги, оприлюднення адрес і контактів, які люди залишають у добродійних формах. До приватності належить і «операційна безпека» публікацій, коли фото і відео з геомітками, розпізнаваними будівлями, транспортними маршрутами або часовими підказками можуть ненавмисно

розкривати чутливу інформацію. Прагнення ділитися важливими новинами або успіхами винятково з добрих намірів інколи стає інструментом ворога, якщо не дотримуватися простих правил відкладених публікацій, розмиття деталей або узгодження з відповідальними структурами [14, с. 12–19].

Окремою загрозою є радикалізація і мова ворожнечі, що посилюються «камерними» ефектами персональних стрічок. Алгоритми підбирають схожий за настроєм контент, підсилюють гнітюче або агресивне забарвлення дискусій, винагороджують нестриманість і зневагу до нюансів. У молодіжних спільнотах це може проявлятися як нормалізація принижень, переслідувань, самосудів або героїзації ризикованих, руйнівних практик самоствердження. Для людей, які пережили травматичні події, такий фон стає додатковим фактором емоційного виснаження: тривожність посилюється, настрій погіршується, зростає відчуття ізоляції або, навпаки, втягнення в конфлікт як спосіб підтримувати тонус. В освітньому середовищі це підриває культуру безпечної дискусії, знижує готовність ставити запитання і робити помилки, що є необхідною умовою навчання [40, с. 151–162].

Набуває ваги загроза «цифрової втоми» і залежності від безкінечної стрічки. Постійне споживання фрагментованого, емоційно насиченого контенту стискає увагу, послаблює здатність працювати з довгими формами, погіршує сон і створює відчуття, що «нічого не встигаєш». На тлі війни і соціальних криз цей режим перетворюється на нескінченний цикл тривожного моніторингу, коли людина боїться «впустити важливе» і вже не відтворює нормального ритму відпочинку. Виникає «параліч дії»: інформації багато, але сил на конкретні кроки немає, і це, своєю чергою, підсилює безпорадність. Для студентів наслідком стає розсіпання фокуса, відкладання завдань у довгий ящик, зниження якості засвоєння матеріалу, погіршення міжособистісної взаємодії в групах.

Ще одним плацом ризиків є економічні шахрайські схеми й недобросовісні практики монетизації довіри. У кризові часи з'являються «збори на допомогу», що ведуть на підробні сторінки, «розіграші» і «компенсації», які обіцяють швидкі виплати, інтернет-крамниці-примари з передоплатою, криптосхеми, що

апелюють до патріотичних мотивів. Навіть обережні люди інколи потрапляють у пастку, коли «сигнал» надходить із нібито знайомого облікового запису. Додатковим ризиком виступає практична некараність дрібних шахрайств, коли суми невеликі, а переслідування потребує ресурсів, яких бракує. Унаслідок цього формується тло недовіри, яке шкодить і справжнім ініціативам, що потребують підтримки [39, с. 46–49].

Загрози інфраструктурного рівня охоплюють атаки на критичні сервіси, знищення або блокування каналів зв'язку, збої дата-центрів, порушення роботи платіжних систем. Під час пікових навантажень платформи можуть тимчасово відключати окремі функції або змінювати алгоритми видимості, що для громадян виглядає як «зникнення» важливих повідомлень. Деякі сервіси залишаються під юрисдикцією іноземних правопорядків і приймають рішення, керуючись корпоративною логікою, яка не завжди враховує безпекові реалії України. Окремим викликом є збереження цифрової пам'яті: у добу короткоживучих форматів важливі свідчення, архіви, напрацювання волонтерів і науковців ризикують зникнути через зміну політики платформ або банальну втрату доступів. Проблема посилюється відсутністю довгострокових стратегій архівування у багатьох організацій і проєктів, що виникли «знизу» і працюють на ентузіазмі [59].

Юридичний і регуляторний вимір загроз пов'язаний із подвійністю стандартів. З одного боку, потрібні механізми обмеження ворожих впливів, прозорість модерації і відповідальність за поширення небезпечного контенту. З іншого, існує небезпека надмірних обмежень, які зачеплять легітимну критику і вільний обмін думками, без яких демократія втрачає сенс. Брак пояснюваності рішень платформ щодо видимості контенту, нерівномірність застосування правил, складність процедур оскарження створюють відчуття свавілля. Для активістів, митців, освітян це означає постійну невизначеність: щось, що було допустимим учора, може бути приховано сьогодні з формулюванням «порушення спільнотних норм», зміст яких не деталізовано [33, с. 128–162].

Технологічна революція синтетичного контенту додає нові шари ризиків. Мова про реалістичні підробки голосів і зображень, змонтовані відео з переконливими «свідченнями», штучно згенеровані «новини», що повторюють тон і лексику завідомо авторитетних джерел. Користувачеві дедалі складніше відрізнити справжнє від штучного, особливо в умовах стресу та часу, коли рішення про поширення приймаються за секунди. Синтетичний контент посилює старі загрози – шантаж, дискредитацію, ринкові маніпуляції, розпалювання конфліктів – і створює нові, наприклад масовані кампанії зі створення «шуму», який топить важливі повідомлення у потоках фальшивих «свідчень». Для українського суспільства, яке переживає інформаційний тиск, це особливо небезпечно, адже ставка робиться на виведення з рівноваги цілих спільнот [39, с. 46–49].

Комунікація в сервісах із домінуванням анонімності створює додаткові поля вразливості. З одного боку, вона дає захист тим, хто говорить про болюче, перебуваючи в небезпеці. З іншого – полегшує роботу скоординованим мережам деструкції й дозволяє підвішувати репутацію без доказів. У таких середовищах швидко формуються «зграї», що влаштовують прицільні кампанії проти людей і організацій, а механізми захисту працюють повільно або взагалі відсутні. Для університетських і волонтерських спільнот це обертається втратами кадрів, внутрішніми конфліктами і страхом публічності, що суперечить самій ідеї відкритого громадянського суспільства [37, с. 130–141].

До окремої групи належать ризики, пов'язані з мовою і культурним кодом. Україномовний контент, який стрімко розвивається, стикається з інерціями великих платформ, де роками напрацьовані інші мовні пріоритети. Це відображається у нерівності видимості, браку локалізованих інструментів, недосконалості автоматичного розпізнавання і модерації, що частіше помиляється у тонких відтінках української. Нерідко україномовний автор або проєкт потребує вдвічі більше зусиль, щоб досягти такої ж аудиторії, як і англomовний чи російськомовний аналог. Такі перекося, якщо їх не помічати, створюють ризик демотивації і вимивання якісних голосів у нішу. Разом із тим

тиск швидкої видимості інколи спокушає творців «спрощувати до межі», підлаштовуючись під найпростіші емоційні коди, що загрожує збідненням змісту і втратою довіри у вдумливої аудиторії [37, с. 130–141].

Інколи загрози взаємодіють так, що утворюють «ідеальні бурі». Дезінформаційна кампанія використовує синтетичні відео, поширює їх через анонімні канали з арміями ботів, обирає чутливі теми, підсилює мову ворожнечі, залучає економічні шахрайські схеми на хвилі емоцій, а паралельно фішингові атаки збирають облікові дані. Коли аудиторія виснажена і тривожна, така мультиатака знаходить благодатний ґрунт, а захист виглядає як нескінченне гасіння пожеж. Саме тому протидія не може будуватися на одному важелі, потрібні поєднані рішення, які працюють на різних рівнях одночасно [33, с. 128–162].

Загрози також торкаються збереження й відтворення соціального капіталу. Перманентні конфлікти у мережі руйнують горизонтальні зв'язки, змушують людей уникати участі у спільних справах, підмінюють реальну співдію «символічною активністю», коли лайк і репост замінюють волонтерський час або пожертву. Виникає розрив між енергією обурення і силою дії, з чого легко скористатися маніпуляторам. Стійкість спільнот зменшується, а персональна емоційна нестабільність зростає, що, своєю чергою, робить людей ще вразливішими до наступних хвиль загроз [39, с. 46–49].

Для освітнього поля загрози мають додаткову специфіку. Студентські групи стають мішенню для вербування у деструктивні рухи, для поширення шкідливих практик, для масових списувань і порушень академічної доброчесності через «сірі сервіси». Нерівний доступ до техніки і якісного зв'язку відтворює освітню нерівність, а платформи дистанційного навчання стають «єдиними вікнами», уразливими до збоїв і витоків даних. До цього додається ризик підміни педагогічної взаємодії чисто технічним процесом завантаження матеріалів, що знижує мотивацію і відчуття спільної праці. Якщо університет не вибудовує культуру безпеки і довіри, навчальна екосистема легко підхоплює

загальні мережеві хвороби: поляризацію, токсичність, втому і «цифрове вигорання» [33, с. 128–162].

Окремо варто зупинитися на проблемі крихкості мережевої пам'яті. Коли значна частина суспільно важливих матеріалів існує лише у вигляді дописів, сторіз і коротких відео, які зникають або стають невидимими через зміну правил, суспільство ризикує втратити цілі пласти свідчень і знань. Це не тільки історична втрата, а й підриг доказової бази у правових і наукових процесах. Небезпека зростає, коли творці покладаються на одну платформу, не роблячи дублікати в надійних сховищах, і коли користуються комерційними сервісами без чітких гарантій збереження. Для українського контексту, де документування досвіду війни і громадянської взаємодії має не лише моральний, а й правовий сенс, така крихкість є стратегічною проблемою [40, с. 151–162].

Попри широту і глибину перелічених загроз, важливо підкреслити: український інтернет-простір має і потужні ресурси стійкості. Їх не зводять до одного рішення, вони творяться з багатьох малих, але послідовних практик. Сюди належать прозорі комунікації інституцій із зрозумілими процедурами виправлення помилок; розвиток локальних спільнот модерації, які вміють швидко гасити хейтерські атаки; навчання цифровій грамотності, що виходить за рамки порад «не натискайте на підозрілі посилання» і охоплює навички повільного читання, перевірки джерел, розпізнавання синтетики; створення мереж архівування, де важливі матеріали дублюються у надійних сховищах; підсилення україномовного сегмента якісними форматами, здатними утримувати увагу без спрощення змісту; вироблення спільнотних правил безпеки, які враховують операційні ризики оприлюднення. Ці практики не скасовують загроз, але перетворюють мережу з поля виживання на простір відповідальної взаємодії [40, с. 151–162].

Зрештою, головний виклик українського інтернет-простору полягає в підтриманні рівноваги між відкритістю і захистом. Відкритість потрібна для свободи слова, творчості, самоорганізації, гідної критики і контролю влади. Захист необхідний для збереження життя, приватності, гідності, інфраструктури

і довіри. Коли суспільство і платформи шукають цю рівновагу в партнерстві, з повагою до прозорості рішень і пояснюваності правил, загрози перестають бути «фатальними» і перетворюються на керовані ризики. Українська спільнота вже довела здатність навчатися на кризах, переплітати офіційні інституції з ініціативами «знизу», зростати у цифровій грамотності і відповідальності. Наступним кроком є закріплення цих навичок у повсякденних регламентах, освітніх програмах, внутрішніх політиках організацій і неписаних нормах взаємодії. Лише так можливо зменшити вплив дезінформаційних хвиль, ускладнити життя кіберзловмисникам, знизити шкоду від мови ворожнечі, убезпечити приватність і зберегти цифрову пам'ять [38, с. 41–45].

Загрози виникають там, де зменшується щільність довіри і відповідальності, де панує поспіх і втома, де втрачається культура перевірки і поваги. Водночас саме тут народжуються і рішення: через солідарність, відкритість, дисципліну інформаційної гігієни, готовність до співдії і чесне визнання помилок. Розуміння загроз у всій їхній складності — це перший крок до того, щоб не віддавати ініціативу тим, хто працює на роз'єднання, і щоб перетворювати цифрові платформи на інструменти, які служать життю, навчанню, культурі і гідності [40, с. 151–162].

Проведений аналіз показав, що український інтернет-простір пройшов послідовну траєкторію від технічного під'єднання і масового входження до повного дозрівання, платформізації та мобільної повсякденності, а в останні роки — до режиму стійкості й безпеки. Кожна фаза не витісняла попередню, а нашаровувалася, формуючи адаптивну екосистему, в якій технічні рішення, інституційні правила і культурно-мовні практики взаємно підтримують одна одну. Соціальні мережі та інформаційні платформи з «місць для публікації» перетворилися на базову інфраструктуру публічної комунікації, координації й сервісів: поряд із відкритими стрічками стабільно функціонують напівпублічні та приватні канали, що забезпечують швидкість і адресність взаємодії. Визначальною рисою цього середовища стала роль алгоритмів і модераційних політик, які впливають на видимість повідомлень і моделі уваги, що, зі свого

боку, формує вимоги до доброчесності контенту та навичок медіагігієни [3, с. 6–8].

Україномовний контент продемонстрував зростання видимості та жанрове розширення: від коротких відео й подкастів до пояснювальних матеріалів і освітніх курсів. Він виконує не лише комунікативну, а й ідентифікаційну функцію, посилюючи культурну суб'єктність у глобальному середовищі та забезпечуючи зв'язок із діаспорними спільнотами. Водночас його розвиток залежить від інфраструктурної якості доступу, від політик платформ і від наявності виробничих ланцюжків – редакційних, перекладацьких, дизайнерських та архівних практик, що підтримують сталість і відтворюваність україномовної присутності [5, с. 26–32].

Окреслено ключові загрози, що діють на перетині технічних і соціальних вимірів: кіберризиків й уразливості інфраструктури, дезінформаційні кампанії та маніпуляції, алгоритмічна нерівність видимості, ризики для приватності даних і нерівний доступ до якісного зв'язку та цифрових навичок. Розділ зафіксував, що стійкість українського сегмента забезпечується поєднанням резервованих технічних рішень, альтернативних каналів поширення, зрілої саморегуляції спільнот, узгоджених інституційних правил і поширення цифрової грамотності. У підсумку український сегмент Інтернету постає не периферійним відгалуженням глобальної мережі, а самостійною, навчальною та інноваційною екосистемою, здатною швидко перебудовуватися в умовах невизначеності. Ці висновки створюють підмурок для подальшого розгляду перспектив розвитку, інструментів державної політики та сценаріїв післявоєнної відбудови, що будуть узагальнені у наступному розділі [5, с. 26–32].

РОЗДІЛ 3

ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ УКРАЇНСЬКОГО ІНТЕРНЕТ-СЕГМЕНТА

3.1. Цифрова трансформація та державна політика у сфері інтернету

Сучасний український сегмент мережі розвивається в умовах, коли цифрова трансформація перестала бути вузьким технологічним проектом і набула змісту суспільного договору про нові стандарти взаємодії держави, бізнесу та громадян. інтернет став базовою інфраструктурою життєдіяльності: через нього організовується доступ до публічних послуг, підтримуються освітні та наукові процеси, координується волонтерська допомога, здійснюються фінансові операції, зберігається культурна пам'ять і відбувається самовираження спільнот. У таких умовах державна політика у сфері мережі покликана одночасно забезпечити відкритість і захист, інноваційність і стабільність правил, швидкість сервісів і повагу до прав людини. Від того, наскільки злагоджено працюють ці елементи, залежить спроможність українського інтернет-сегмента розвиватися [52, с. 1–8; 53, с. 1–12; 54, с. 1–5].

Поняття цифрової трансформації в контексті держави означає переосмислення всього циклу публічних послуг і управлінських процесів із застосуванням мережевих технологій не як додатку до паперових процедур, а як їхнього повноцінного замітника. Йдеться не лише про електронні форми й можливість онлайн-звернення. Зміни стосуються архітектури даних, міжвідомчої взаємодії, відповідальності за якість інформації, логіки прийняття рішень, прозорості та підзвітності. Цифровізація створює вимогу до державних органів діяти як узгоджена система, а не як сукупність розрізнених відомств, що збирають одні й ті самі відомості у громадян по кілька разів і не обмінюються ними між собою. Відповіддю на цю вимогу стають сумісні реєстри, стандарти обміну, єдині довідники, узгоджені ідентифікатори та сервіси електронної взаємодії, які забезпечують безшовні процеси для користувача. Кінцевою метою є принцип «лише один раз», за якого держава не просить повторно ті дані, якими

вже володіють її реєстри, а необхідну інформацію отримує у захищений спосіб із наявних джерел [55, с. 1–6; 56, с. 5–15].

Ключовою умовою такої взаємодії є цифрова ідентичність громадянина і юридичної особи, інструменти підтвердження волі, правової значущості документів та дій у мережі. Система довірчих послуг із кваліфікованими підписами, печатками та мітками часу виконує функцію правового «каркаса», що дозволяє переводити документообіг у безпаперовий формат і визнавати результати онлайн-операцій на рівні з традиційними. Водночас цифрова ідентичність не зводиться до технічної процедури авторизації. Вона пов'язана з правами доступу до даних, делегуванням повноважень, веденням історії дій і можливістю відкликання згоди. Саме тут проявляється баланс між зручністю і контролем з боку користувача: держава зобов'язана забезпечити простоту використання сервісів, але не має права послаблювати механізми захисту приватності й власності на персональну інформацію [57, с. 1–4].

Важливою складовою цифрової трансформації стала логіка «життєвих ситуацій», коли послуги організовуються не за відомчими кордонами, а за сценаріями, в яких перебуває людина чи бізнес. Це означає перегляд форм, строків, необхідних довідок, каналів сповіщення, механізмів комунікації, а головне – усунення зайвих кроків, які виникли колись як внутрішні зручності для конкретної установи, але в цифровому середовищі перетворилися на штучні бар'єри. Такий підхід зближує державні сервіси з сучасними стандартами користувацького досвіду, робить їх передбачуваними і однаково доступними для мешканців великих міст, малих громад і тимчасово переміщених осіб. У цьому ж руслі відбувається і розвиток цифрової доступності для людей із порушеннями зору, слуху, моторики та когнітивними особливостями. Доступність перестає бути факультативною опцією і стає обов'язковою вимогою до державних сайтів, реєстрів і мобільних застосунків [52, с. 1–8; 58, с. 1–7].

Стрижнем державної політики у сфері інтернету виступає розвиток надійної та географічно рівномірної інфраструктури доступу. Поширення високошвидкісних фіксованих мереж, модернізація транспортних магістралей

даних, розбудова стійких каналів до віддалених громад, підтримка резервних рішень на випадок знеструмлень і руйнувань, розширення мобільного покриття з переорієнтацією на нові стандарти зв'язку – усе це переходить із площини бізнес-стратегій у площину публічної політики. Держава заохочує інвестиції, спрощує дозвільні процедури на будівництво та модернізацію мереж, координує розподіл радіочастотного ресурсу і забезпечує прозорі правила для впровадження нових технологій. Окрема увага приділяється універсальному доступу та подоланню цифрового розриву між містом і селом, молоддю та людьми старшого віку, користувачами з різними рівнями доходу. Інструментами такої політики стають спільне використання інфраструктури, стимулювання проєктів у важкодоступних місцевостях, конкурси на під'єднання закладів освіти, охорони здоров'я і культури, а також партнерства з громадами, які воліють будувати власні опорні мережі з подальшою інтеграцією у загальнонаціональну екосистему [49, с. 1–12; 60, с. 1–10].

Безпековий вимір цифрової трансформації посідає центральне місце. Мережа не може бути процвітаючою, якщо її легко вивести з ладу або перетворити на канал нападу. Тому державна політика формує систему кіберзахисту як інтегроване поле відповідальності. Йдеться про організацію спостереження за інцидентами, обмін інформацією між державними і приватними суб'єктами, підготовку фахівців, регулярні навчання і тестування на стійкість, розробку протоколів дій при масових атаках, рекомендації для малого і середнього бізнесу, вимоги до критичних реєстрів і сервісів. Важливим елементом стає культура «безпеки за замовчуванням», що передбачає проєктування державних систем із завчасним урахуванням ризиків, мінімізацію надлишкових прав доступу, сегментацію мереж, резервування функцій і наявність планів швидкого відновлення. У полі уваги опиняються також операційні ризики оприлюднення: державні сервіси й офіційні канали комунікації мають навчитися захищати чутливі деталі, не порушуючи права громадян на інформацію [61, с. 1–8; 62, с. 1–6].

Цифрова трансформація неможлива без регуляторної визначеності. Держава поступово вибудовує правові рамки функціонування мережі: від захисту персональних даних і конфіденційності комунікацій до правил обробки публічної інформації, умов повторного використання відкритих даних, вимог до електронної комерції, відповідальності за порушення авторських прав, стандартів доступності й процедур модерації. В умовах інтеграції до європейського правового простору пріоритетом стає сумісність українських норм із загальновизнаними стандартами захисту прав людини, персональних даних, довірчих послуг, електронної ідентифікації, прозорості алгоритмів та цифрового ринку. Водночас важливо уникати механічних запозичень, бо кожне правило має співвідноситися з національною інституційною спроможністю та безпековими реаліями. Законодавство повинно бути достатньо гнучким, щоб не гальмувати інновації, але й досить конкретним, щоб забезпечувати передбачуваність для бізнесу і захист для користувача [13, с. 1–20].

Окремого розгляду потребує політика відкритих даних і прозорості. Відкриті реєстри, машиночитні формати, регулярні оновлення, зрозумілі ліцензійні умови, публікація метаданих і каталогів наборів – це не просто кроки назустріч громаді дослідників та журналістів. Вони створюють середовище довіри, в якому будь-хто може перевірити рішення посадових осіб, проаналізувати ефективність програм, виявити конфлікти інтересів і дублювання витрат. Відкритість стає інструментом самоочищення державної системи, а також підґрунтям для появи продуктів і сервісів на основі публічних даних. Водночас відкритість не означає повну відмову від обмежень: завдання полягає в тому, щоб чітко розрізняти суспільно значущу інформацію і дані, розкриття яких створює неприйнятні ризики для приватності, національної безпеки чи комерційної таємниці. Саме тут потрібні зрозумілі критерії, незалежні наглядові механізми та процедурні гарантії для оскарження рішень щодо доступу [64, с. 28–33].

Цифрові державні сервіси потребують не лише технологічних інструментів, а й нового управлінського підходу. Замість разових проєктів,

прив'язаних до конкретних відомств і бюджетних періодів, формується практика довгих продуктів із чітким баченням, дорожньою картою, показниками якості, циклами зворотного зв'язку та публічними звітами. Такі продукти мають працювати стабільно, витримуючи зміну політичних команд і керівництва. Користувачі отримують канал для повідомлення про помилки, подання пропозицій і стеження за їх реалізацією. Упроваджується культура спільного тестування з реальними громадянами, де вразливі групи не лишаються «на потім», а залучаються з перших етапів, оскільки саме їхні потреби найчастіше ігноруються при наївному перенесенні паперових процедур у цифровий інтерфейс [24, с. 28–33].

Державна політика щодо інтернету не може бути ізольованою від цифрової економіки. Сприяння розвитку інноваційної інфраструктури, інкубаторів, дослідницьких лабораторій, технологічних парків, зменшення бар'єрів для запуску стартапів і можливість легально працювати з віддаленими ринками – усе це формує економічний сенс високошвидкісних мереж і стимулює попит на якісні сервіси. Створення спеціальних правових режимів для індустрії розробки, податкові стимули для високотехнологічних компаній, гнучкі моделі трудових відносин у сфері високих технологій, доступ до грантового фінансування досліджень і розробок – це інструменти, що безпосередньо впливають на динаміку українського сегмента мережі, оскільки саме індустрія змісту, сервісів і платформ наповнює інтернет сенсом, робочими місцями і новими практиками [45, с. 1–5].

Разом із тим держава має уникати спокуси контролювати зміст і нав'язувати теми під виглядом турботи про безпеку. Баланс досягається не через пряме втручання у редакційну політику платформ чи авторів, а через підтримку медіаграмотності, розвиток незалежних інститутів перевірки фактів, публічні стандарти прозорості реклами, маркування політично чутливого контенту, відкриті звіти про модерування та механізми апеляцій. Протидія ворожим кампаніям у мережі потребує партнерства між державою, платформами та громадськими організаціями, а не репресивних методів, що легко

перетворюються на інструмент тиску на інакодумців. Відповідно важливо розвивати професійні навички комунікації органів влади: швидкість, чіткість, перевіреність і людський тон зменшують поверхню для маніпуляцій краще, ніж заборони [31, с. 3–8].

Змістовним напрямом цифрової трансформації є реформа внутрішніх процесів самої державної машини. Перехід на електронний документообіг, автоматизація стандартних операцій, використання аналітичних панелей і систем спостереження за виконанням доручень, централізоване ведення довідників і класифікаторів, спільне використання базових компонентів – ці зміни зменшують витрати, прискорюють роботу і вивільняють час для справді складних задач. Особливої ваги набуває міжвідомча сумісність і повторне використання компонентів: кожен новий продукт має будуватися не з нуля, а на перевірених модулях, що вже пройшли аудит безпеки і мають належну підтримку. Цей підхід протидіє «зоопарку» технологій, у якому зростає вартість володіння і погіршується безпека [44, с. 4–12].

Невід’ємною частиною політики у сфері мережі є підготовка кадрів та розвиток цифрових навичок. Професійні програми для державних службовців, освітні курси для місцевого самоврядування, підвищення кваліфікації працівників критичної інфраструктури, базова цифрова грамотність для вразливих груп – такі ініціативи заповнюють розрив між натхненними концепціями і реальністю повсякденної роботи. Без людей, здатних використовувати інструменти, навіть найкращі системи лишаються невикористаними або швидко деградують. У цьому ж контексті стоїть завдання формувати кадровий резерв для кіберзахисту, аналітики даних, управління продуктами і сервісами. Партнерство з університетами, дуальні програми, стипендії, стажування, наставництво у державних цифрових командах – це інвестиція, що визначає якість державних сервісів у довгій перспективі [37, с. 10–22].

Серйозною перевіркою для будь-якої цифрової держави є сталість сервісів під час кризи. Саме тоді вимикаються красиві презентації і на перший план

виходять резервні центри обробки даних, автономні джерела живлення, дублювання каналів зв'язку, можливість швидко переносити навантаження між майданчиками, організовувати роботу з віддалених місць і захищати операції. Державна політика повинна наголошувати на стійкості як на обов'язковій вимозі, а не як на побажанні, і перевіряти її не на папері, а в реальних навчаннях. До цього належить і спроможність швидко відновлювати апаратне забезпечення, підтримувати зв'язок із користувачами через альтернативні канали, забезпечувати актуальність довідкових матеріалів у разі збоїв і змінювати правила доступу відповідно до загроз, не порушуючи базових прав [48, с. 15–22].

Важливим горизонтом є інтеграція української мережевої екосистеми до європейського та світового простору. Це передбачає сумісність електронної ідентифікації, взаємне визнання довірчих послуг, інтеграцію каналів захищеної взаємодії між відомствами різних країн, спільні протоколи кіберзахисту, наближення електронної комерції до міжнародних стандартів, участь у багатосторонніх органах вироблення політики мережі. Таке включення не лише розширює ринок для українських сервісів і змісту, а й підвищує рівень вимог до якості державних продуктів, примушуючи утримувати високу планку безпеки, доступності, прозорості й відповідальності [31, с. 1–15].

Паралельно формується політика державних цифрових платформ як «суспільних благ», що забезпечують базову функціональність для багатьох відомств і приватних користувачів. Йдеться про єдині інструменти авторизації, електронної взаємодії, платежів, сповіщення, аналітики, повідомлень. Такі платформи мають бути нейтральними, технологічно відкритими для підключення різних систем, добре задокументованими, з прозорими правилами доступу і передбачуваною еволюцією. Вони зменшують фрагментацію, уніфікують досвід і дають змогу державі зосередитися на змісті послуг, а не на повторному винаході технічних коліс. Водночас платформи не повинні перетворюватися на моноліти що блокують інновації, навпаки, їхня архітектура має підтримувати модульність і конкуренцію рішень у межах чітких інтерфейсів [48, с. 38–42; 32, с. 42–54].

Однією з найтонших сфер є політика щодо даних. Держава володіє значними масивами інформації і має визначити правила їх етичного використання для аналітики і прийняття рішень. Потрібно розмежовувати статистичні дослідження, що не допускають ідентифікації особи, і операційні процеси, які потребують персоніфікації. Не менш важливо забезпечити прозорість алгоритмів, що впливають на доступ громадян до послуг, виплати і пільги. Якщо рішення ухвалюються автоматизовано, громадянин повинен знати про це, мати право на пояснення і можливість оскарження. Такі гарантії знижують ризик дискримінації і технічних помилок, відновлюють довіру і дисциплінують розробників продуктів. Держава має уникати створення «чорних скриньок» у своїх сервісах і практикувати незалежні аудити алгоритмічних систем [32, с. 42–54].

Цифрова трансформація неможлива без спільнотної участі. Розроблення політик, технічних стандартів, пріоритетів розвитку і календарів запусків має відбуватися за участю бізнесу, академічного середовища, громадських організацій, професійних асоціацій, місцевих громад. Така багатостороння модель управління мережею зменшує ризики технологічного волюнтаризму і підвищує якість рішень, бо різні сторони звертають увагу на різні наслідки. Цей підхід важливий і для підтримання українського мовного простору онлайн: користувачі та автори набагато точніше відчують, де саме бракує локалізації, доступу, модераційних інструментів, як краще організувати довідкові матеріали, якими мають бути термінологічні узгодження між освітніми, науковими та медійними ресурсами [46, с. 223–227; 3, с. 6–8].

Візія розвитку українського сегмента інтернету має поєднувати прагматичні кроки з образною метою. Прагматизм проявляється у системній роботі над інфраструктурою, безпекою, законодавством, сервісами, кадрами і прозорістю. Образна мета полягає у створенні простору, де кожна людина почувається поміченою і захищеною, де держава діє зрозуміло і передбачувано, де цифрові інструменти не виснажують, а полегшують життя, де мова, культура і наука мають рівні з іншими мовними просторами можливості для

висловлювання, де підприємництво і творчість отримують опору, а не перепони. Такий простір не виникає автоматично – він вибудовується рішеннями щодня, а головним маркером успіху стає довіра користувачів і їхня готовність переходити на цифрові канали не з примусу, а через переконливу якість [21, с. 167–169].

Підсумовуючи, цифрова трансформація та державна політика у сфері інтернету в Україні мають рухатися в руслі кількох постійних принципів. По-перше, людиноцентричність і рівність доступу, що виражаються у простоті сервісів, доступності для вразливих груп і справедливих правилах користування даними. По-друге, безпека і стійкість, які не жертвують правами людини, а поєднують інженерну дисципліну з прозорими процедурами та навчанням користувачів. По-третє, відкритість і підзвітність, що перетворюють дані і алгоритми з «внутрішньої кухні» на предмет суспільного контролю. По-четверте, сумісність і модульність, завдяки яким нові рішення легко інтегруються і не створюють залежності від одного постачальника чи технології. По-п'яте, партнерство і співтворення політик, які враховують потреби бізнесу, громад і освітніх середовищ. Утілення цих принципів у практику дозволить українському інтернет-сегменту не лише витримувати тиск криз, а й ставати джерелом зростання, солідарності, культурного розвитку і модернізації держави як сервісної інституції, що мислить мережево і діє в інтересах громадян.

3.2. Виклики розвитку інтернет-простору України в умовах війни та післявоєнної відбудови

Розвиток українського інтернет-простору в умовах війни і в перспективі повоєнної відбудови постає як багат шаровий процес, у якому переплітаються інфраструктурні, безпекові, економічні, культурні, освітні та правові виміри. Війна оголила слабкі місця мережевої екосистеми, водночас пришвидшивши низку позитивних зрушень, що раніше розтягувалися у часі. Післявоєнний горизонт не можна уявляти простим поверненням до довоєнних моделей: цифровий ландшафт уже змінився і продовжує змінюватися. На порядку денному стоїть завдання не лише відновити перервані зв'язки, а й переосмислити

принципи стійкості, доступності, довіри та керованості даних, щоб інтернет-простір став опорою для економічної модернізації, культурної консолідації, інклюзивної освіти та громадянської участі [58].

Найочевиднішим викликом залишається фізична вразливість мережевої інфраструктури. Пошкодження магістральних ліній, втрата вузлів зв'язку, перебої енергопостачання, вимушене переміщення обладнання, ускладнена логістика ремонтів – усе це позначається на доступі до мережі і якості цифрових послуг. У періоди широких відключень увага зміщується до резервних джерел живлення, дублювання маршрутів, локальних вузлів і незалежних опорних точок, що забезпечують мінімально необхідний рівень зв'язку для громад, закладів освіти, медицини і критичних служб. Післявоєнна відбудова вимагає не просто заміни пошкодженого, а впровадження принципів стійкості за замовчуванням: сегментування мереж, географічного рознесення вузлів, резервування каналів, здатності до швидкого нарощування пропускної здатності та автономної роботи у випадку тривалих знеструмлень [37, с. 130–141].

З інфраструктурною вразливістю безпосередньо пов'язана енергетична нестабільність. Мережа живе там, де є електрика, а отже кожний збій у живленні множить на всіх користувачів і на всі сервіси. Цифрова держава і цифрова економіка у таких умовах змушені шукати баланс між потребою у безперервності та реальністю обмежень. Поширюються рішення на основі локальних джерел енергії, мікромереж, накопичувачів, розумного керування навантаженнями, формується культура проєктування дата-центрів і вузлів доступу з урахуванням багаторівневого резервування. Після війни ці напрацювання мають перейти з аварійних заходів у сталу норму, оскільки саме вони визначатимуть здатність країни приймати нові сервіси, підтримувати великі сховища даних і гарантувати безперервність навчання [12, с. 184–185].

Безпековий вимір інтернет-простору в умовах війни виходить за межі звичних практик кіберзахисту. Поряд із фішинговими атаками, зламами, шкідливими програмами та шахрайством зростає ризик цілеспрямованого руйнування довіри, збирання масивів персональних даних, стеження за

логістикою допомоги, деанонізації волонтерів, фахівців, донорів. Загострюється проблема оперативної безпеки публікацій: кожна світлина, афіша, мапа, навіть побутове повідомлення може містити підказки, корисні для ворога. Післявоєнна перспектива не скасовує цих ризиків, а радше перетворює їх на частину тривалої дисципліни, де спільноти вчаться застосовувати правила відкладених публікацій, розмиття чутливих деталей, узгодження фактажу з відповідальними структурами та збереження цифрових слідів у контрольованих середовищах [37, с. 130–141].

Інформаційно-психологічні впливи стали рівнозначними з технічними загрозами. Дезінформація працює не лише через окремі неправдиві твердження, а й через виснажливе засівання сумніву, перебудову контекстів, поляризацію дискусій, тиражування емоційно насичених історій, що поділяють спільноти. У післявоєнний час інтенсивність таких кампаній, імовірно, зростатиме, адже ставки інформаційного впливу на повістку відбудови будуть дуже високими. Виклик полягає у виробленні спільних для медіа, освітніх закладів, державних інституцій і громадянського суспільства правил повільного читання, перевірки джерел, прозорого виправлення помилок, маркування чутливих матеріалів, співпраці з ініціативами фактологічної перевірки. Стійкість до маніпуляцій тут не досягається заборонами, а формується як культура [59, с. 10].

Особливої гостроти набуває питання цифрової нерівності. Переміщення населення, втрата житла, поєднання навчання і роботи в нестабільних умовах, різні рівні доступу до техніки та зв'язку створюють нерівний старт для студентів, школярів, викладачів, молодих фахівців. Там, де мережа працює зі збоями, цифрові сервіси перетворюються на джерело додаткового стресу. Після війни важливо не лише відновити магістральне покриття, а й забезпечити доступність останньої милі у віддалених громадах, універсальний доступ для закладів освіти і медицини, програми підтримки для вразливих груп, локальні центри спільного користування обладнанням, курси цифрової грамотності. Інклюзивність перестає бути соціальною прикрасою і стає умовою конкурентоздатності країни,

адже саме рівний доступ до цифрових можливостей визначає, чи буде відбудова справді спільною [58].

Війна змінила й економічну архітектуру мережевих бізнесів. Частина компаній втратила ринки, частина – логістичні ланцюги, частина – команди. Водночас виник попит на нові послуги, пов'язані з безпекою, дистанційною роботою, електронною комерцією, документуванням подій, організацією благодійних зборів. Виклик полягає у тому, щоб перетворити вимушені пристосування на системні моделі, здатні масштабуватися на зовнішні ринки. Після війни доведеться вирішувати питання доступу до капіталу, страхування технологічних ризиків, податкових режимів для інновацій, захисту інтелектуальної праці, прозорих правил взаємодії з державними системами. Без цього мережеві індустрії ризикують опинитися у тіні великих платформ, які задають правила гри, не враховуючи локальних контекстів [58].

Правове поле інтернет-простору також потребує переосмислення. В умовах війни частина процедур спрощується, з'являються винятки, прискорюються рішення, розширюються повноваження. Після війни необхідно повернутися до рівноваги між швидкістю і правами людини, між безпекою і приватністю. Це стосується захисту персональних даних, прозорості алгоритмічних систем у державних сервісах, можливості оскарження автоматизованих рішень, відкритості даних, правил повторного використання інформації, стандартів доступності, порядку модерації та процедур апеляцій на платформах. Переорієнтація на європейські стандарти має поєднуватися з урахуванням національної інституційної спроможності, інакше формальні норми не стануть реально працюючими [58].

Зміни торкнулися і освітнього виміру мережі. Дистанційні формати врятували безперервність навчання, але водночас загострили питання якості взаємодії, академічної доброчесності, надмірної втоми, нерівності доступу, психологічної безпеки студентів і викладачів. Післявоєнний етап вимагає поєднувати очні та гнучкі дистанційні модулі, формувати сталі навички роботи з джерелами, критичного читання, цифрової етики, спільної праці у мережевих

середовищах. Важливо переосмислити цифрові платформи як простір не лише завантаження файлів, а й живого діалогу, наставництва, підтримки, взаємодопомоги у межах спільнот, де правила взаємоповаги та інклюзії підкріплені чіткими процедурами [58].

Культурний і мовний вимір українського інтернет-простору пов'язаний із видимістю та впізнаваністю україномовного контенту. Війна посилила запит на власний голос, однак інерції великих платформ, недосконалі інструменти розпізнавання, нерівність видимості, відсутність усталених термінологічних узгоджень у низці сфер, спокуса зводити складні теми до емоційної сенсаційності – усе це формує довготривалі виклики. Після війни завдання полягає в підтриманні розмаїття жанрів, плеканні якості, пояснюваності і глибини без втрати доступності, вибудовуванні партнерств між авторами, редакціями, музеями, бібліотеками, університетами, а також створенні стабільних моделей фінансування, що не ставлять контент у залежність від миттєвих переглядів [54].

Окремо постає проблема збереження цифрової пам'яті. Свідчення воєнних злочинів, історії громадянської взаємодії, досвід волонтерства, освітні напрацювання, локальні ініціативи, методичні матеріали – все це часто живе в короткоживучих форматах і на платформах, політика яких може змінитися без попередження. Виклик полягає в розбудові довготривалих сховищ, дублюванні критично важливих матеріалів, стандартах опису, дотриманні ланцюга збереження для юридично чутливих свідчень, етичних правилах доступу, захисті приватності людей, що діляться особистими історіями. Після війни ця архітектура пам'яті стане не лише моральним обов'язком, а й джерелом для науки, освіти, правосуддя і колективного осмислення [38, с. 41–45].

Варто враховувати людський вимір викликів. Виснаження, емоційні втрати, тривожність, коливання настрою, відчуття безсилля, зниження мотивації – все це прямо впливає на цифрову поведінку, на готовність навчатися, творити, взаємодіяти. інтернет-простір має стати місцем не лише обміну новинами, а й підтримки, нормалізації переживань, поширення практик турботи про себе і

спільноту, безпечних форм діалогу. Після війни цей вимір не втратить актуальності, адже перехід до мирного життя вимагає не менших зусиль, ніж витримання кризи. Тут вагомою буде роль університетів, медіа, громадських організацій у розбудові ресурсних цифрових середовищ [39, с. 46–49].

Не менш важливим є питання кадрового потенціалу. Війна спричинила переміщення фахівців, розрив команд, виїзд частини спеціалістів за кордон. Відбудова потребуватиме повернення талантів і відкритих траєкторій для тих, хто залишився за межами країни, але готовий працювати на спільний результат. Інтернет-простір тут може виступати як міст для дуальних програм, наставництва, спільних лабораторій, дистанційної участі у проєктах, спільної розробки рішень. Паралельно необхідно інвестувати у підготовку нових поколінь фахівців з кіберзахисту, адміністрування мереж, керування продуктами, аналітики даних, редакційної роботи, модерації спільнот, цифрової освіти [14, с. 12–19].

Постає дилема залежності від глобальних платформ і потреби у власних рішеннях. З одного боку, великі платформи дають масштаб і доступ до світових аудиторій. З іншого – вони визначають правила видимості, модерування, монетизації та доступу до даних. Український інтернет-простір має навчитися вести розмову на рівних: відстоювати потреби локалізації, прозорості рішень, захисту користувачів, пояснюваності обмежень, права на оскарження. Паралельно варто розвивати відкриті платформи, суспільно значущі державні компоненти, нейтральні інструменти ідентифікації, повідомлень, платежів, щоб зменшити системні ризики від одноманітних технологічних залежностей [14, с. 12–19].

Економіка відбудови підсилює значення електронної комерції, цифрових державних закупівель, відкритих реєстрів, прозорого відстеження проєктів, аналітики витрат і результатів. Інтернет-простір стає не лише каналом комунікації, а й інструментом нагляду за якістю публічних робіт, взаємодії підрядників, громад і держави. Виклик полягає у створенні простих і водночас захищених механізмів, які дозволяють громадянам стежити за перебігом

відбудови, а бізнесу – чесно конкурувати і звітувати без надмірного паперового навантаження. Тут важливою буде культура відкритих даних, машиночитних форматів, регулярних оновлень і людяної пояснюваності [40, с. 151–162].

Після війни активізується інтеграція до європейського простору. Це означає сумісність електронної ідентифікації, взаємне визнання довірчих послуг, наближення до стандартів захисту персональних даних, організацію спільних протоколів кіберзахисту, участь у багатосторонніх структурах вироблення політики мережі, відкриття ринків для українських цифрових продуктів. Виклик у тому, щоб поєднати високу планку вимог із реаліями відбудови, не допустити формальної гармонізації без реальної спроможності виконання, зберегти увагу до мовної та культурної специфіки, що визначає повсякденний досвід користувача [14, с. 12–19].

Синтетичні технології створення зображень, голосів і текстів ставлять нові бар'єри розрізнення справжнього і штучного. Українському суспільству доведеться співіснувати з реалістичними підробками, які можуть використовуватися для дискредитації, шантажу, збурення паніки, маніпуляцій на ринку та руйнування довіри. Відповідь неможлива у вигляді повної заборони нових інструментів, вона потребує освітньої підготовки користувачів, маркування походження матеріалів, розроблення технік перевірки, прозорості редакційних процесів, обережності у висвітленні резонансних історій та створення експертних мереж, що оперативно дають зважену оцінку [40, с. 151–162].

Географічна розмаїтість досвідів вимагає від інтернет-простору чутливості до регіональних відмін. Громади, що пережили різні форми руйнування і мають різні стартові можливості, потребують персоналізованих рішень. Там, де магістральні лінії ще не відновлені, доцільні автономні вузли, локальні мережі, спільні центри доступу. Там, де є потужні університети і виробництва, варто наростити дата-центри, лабораторії, навчальні платформи. Відбудова мережі не може йти єдиним шаблоном, навпаки, гнучкість і партнерство з місцевими ініціативами забезпечать кращу ефективність і вищу довіру [43, с. 22–26].

У післявоєнному суспільстві зміниться і роль гумору, ігрових форматів, повсякденних історій. Саме вони повертають відчуття нормальності, знімають напруження, зашивають невидимі розриви спільнот, відновлюють здатність радіти простим речам. інтернет-простір має підтримувати такі форми, дотримуючись етичної чутливості і поваги до приватності, не перетворюючи трагедії на розваги, але й не закриваючи суспільство у безперервному траурі. Баланс між пам'яттю і життям тут стає критично важливим [41, с. 45–48].

Нарешті, головним викликом є підтримання довіри. У мережі довіра будується на прозорості, пояснюваності, послідовності, повазі до користувача і готовності визнавати помилки. Державні сервіси мають говорити просто і чесно, медіа – триматися стандартів, навіть коли це уповільнює швидкість; платформи – бути відкритими у правилах і процедурах; громади – навчатися модерації без приниження; користувачі – відстежувати власні звички, скорочувати «токсичний час», віддавати перевагу спільній дії над символічною активністю. Після війни довіра стане тим клеєм, що тримає разом різноманітні фрагменти цифрового світу і дозволяє відбудові йти без зайвих втрат.

Отже, виклики розвитку інтернет-простору України в умовах війни та післявоєнної відбудови охоплюють усі рівні – від кабелю і маршрутизатора до культурних наративів і правових гарантій. Вони не зникають самі собою і не розв'язуються однією реформою. Вони вимагають узгодженої роботи інженерів, освітян, журналістів, юристів, управлінців, громадських лідерів, підприємців і самих користувачів. Якщо стійкість, доступність, безпека, інклюзивність, відкритість і людяність стануть не гаслами, а буденною практикою, український інтернет-простір зможе виконати роль, гідну масштабів виклику: бути нервовою системою відбудови, інструментом справедливості і росту, майданчиком для науки і культури, полем для гідної праці і співпраці, середовищем, у якому кожен відчуває себе видимим і здатним впливати на спільне життя. Саме так цифрова реальність стане не тягарем, а силою, що допомагає творити майбутнє [41, с. 48–50].

Проведений аналіз показав, що цифрова трансформація в Україні поступово переходить від точкових рішень до цілісної політики, у якій інтернет-сегмент розглядається як базова суспільна інфраструктура. Державні ініціативи стають ефективними там, де поєднані з єдиними стандартами даних, сумісністю реєстрів, прозорими правилами захисту персональної інформації, розвитком відкритих даних і регулярною оцінкою якості сервісів. Визначальною умовою подальшого поступу є людиноцентричний підхід: рівний доступ у містах і селах, доступність інтерфейсів, мовна підтримка, зручність і надійність хмарних та локальних рішень. Спрямування на узгодження з європейськими нормами та практиками відкриває можливості для інтеграції українського ринку цифрових послуг у ширший простір співпраці й конкуренції [10, с. 5–8].

Війна висунула нові вимоги до стійкості інтернет-простору: децентралізація і резервування критичних сервісів, альтернативні канали доставки контенту, підсилена кібербезпека, швидкі процедури верифікації інформації та культура відповідального спілкування. Поряд із технічними рішеннями ключову роль відіграють соціальні чинники — цифрова грамотність, взаємодія спільнот, підтримка україномовного контенту, збереження цифрової пам'яті та партнерство з діаспорними аудиторіями. У післявоєнній відбудові інтернет-сегмент постає як прискорювач прозорого управління ресурсами, інструмент відновлення послуг і канал залучення інвестицій, де пріоритетами мають стати відмовостійкість мереж, інклюзивність сервісів і захист даних.

У підсумку розділ засвідчує: перспективи розвитку українського інтернет-сегмента визначаються балансом між безпекою і відкритістю, технічною надійністю і культурною видимістю, державним лідерством і самоорганізацією ринку та громад. Стратегія «відбудувати краще» у цифровій сфері передбачає узгоджену політику, спільні стандарти, сталі механізми співпраці держави, бізнесу й громадянського суспільства, а також постійний моніторинг показників доступності, якості та мовної присутності. За таких умов український інтернет-простір здатний не лише витримати виклики, а й стати драйвером економічної модернізації, культурної суб'єктності та європейської інтеграції [41, с. 45–48].

ВИСНОВКИ

Проведене дослідження засвідчило, що український інтернет-сегмент перетворився з інструменту оперативної комунікації на складну соціотехнічну екосистему, яка формує економічні практики, публічну сферу, освітні траєкторії, культурну пам'ять та ідентичність. В основі його розвитку лежить поєднання інфраструктурних рішень, державної політики цифрової трансформації, підприємницьких ініціатив і щоденної участі громадян. Саме тому життєздатність мережі сьогодні визначається не стільки обсягами трафіку, скільки якістю правил, прозорістю процесів, стійкістю сервісів, етичністю модерації та довірою між усіма учасниками.

Аналіз соціальних мереж та інформаційних платформ показав їхню подвійну природу. Вони одночасно є корисним середовищем швидкого поширення знань, самоорганізації громад, благодійних зборів, освітніх і науково-популярних проєктів, і водночас залишаються вразливими до алгоритмічних перекосів, поляризації та маніпуляцій. Ключовим висновком стало розуміння, що результативність цього середовища прямо залежить від грамотності користувачів, відповідальності авторів і редакцій, прозорості рішень платформ і спроможності інституцій оперативно давати перевірену інформацію у зрозумілих форматах. Там, де вибудовано передбачувані правила, де діє культура негайних виправлень, коректного посилення на джерела і людяної комунікації, соціальні платформи стають опорою суспільної стійкості.

Окремим здобутком останніх років є розширення україномовного контенту. Його зростання в кількості й якості довело, що українська мова повноцінно виконує всі функції сучасного публічного мовлення: від наукового пояснення і професійної аналітики до масової культури та повсякденного гумору. Це безпосередньо впливає на ідентичність, знижує бар'єри входження в навчальні й культурні теми, підсилює довіру до власних інституцій і створює ефект нормальності, коли рідна мова є природним інструментом у будь-якому жанрі. Разом з тим подальший розвиток цього поля вимагатиме дисципліни якості, уваги до мовної норми й термінологічної узгодженості, інклюзивності

щодо різних спільнот і сталої моделі підтримки авторів, аби залежність від миттєвої видимості не збіднювала зміст.

Визначення загроз в українському інтернет-просторі дозволило побачити їхній комплексний характер. Інформаційні атаки, дезінформація, мова ворожнечі, скоординовані маніпуляції увагою, фішингові кампанії, крадіжки даних, економічні шахрайства, загрози приватності, крихкість цифрової пам'яті та вразливість інфраструктури взаємно підсилюють одна одну. Подолання таких ризиків неможливе у форматі поодиноких заборон. Потрібна поєднана стратегія, де технологічні заходи безпеки йдуть поруч із навчанням користувачів, відкритістю процедур модерації, культурою повільного читання і перевірки, розвитку архівних практик та увагою до операційної безпеки публікацій. У такій логіці загрози перестають бути фатальними й перетворюються на керовані ризики.

Державна політика цифрової трансформації стала визначальним чинником модернізації. Вона вивела державні послуги з рівня додатків до паперових процедур на рівень повноцінних електронних процесів, де діють сумісні реєстри, довірчі послуги, стандарти взаємодії, принцип організації послуг за життєвими ситуаціями, а не відомчими межами. Стійкість цієї системи тримається на безпеці за замовчуванням, доступності для вразливих груп, прозорості алгоритмів і відкритості даних там, де це не шкодить приватності чи безпеці. Участь суспільства в розробленні стандартів і правил довела свою ефективність: спільнотні канали зворотного зв'язку, публічні дорожні карти продуктів і незалежні аудити підвищують якість сервісів і довіру до них.

Війна радикально загострила інфраструктурні та безпекові виклики, але водночас пришвидшила накопичення досвіду стійкості: резервування каналів, локальні вузли, автономні джерела живлення, гнучке управління навантаженнями, розбудова практик оперативної безпеки, партнерство державних і волонтерських структур, нові моделі взаємодії з платформами. Післявоєнна відбудова не може обмежуватися відновленням зруйнованого. Вона повинна закріпити вироблені під час кризи стандарти стійкості, забезпечити

рівний доступ до мережі, інвестувати у кадри для кіберзахисту і керування даними, оновити правові рамки з урахуванням європейських норм і національної спроможності, а також подбати про довготривале збереження цифрових свідчень, що мають і моральну, і правову вагу.

Сукупність розглянутих процесів дозволяє сформулювати інтегральний висновок. Український інтернет-сегмент має всі передумови для того, щоб стати нервовою системою відбудови та модернізації країни. Для цього потрібні узгоджені зусилля на п'яти напрямках. По-перше, інфраструктурна рівність і стійкість, що гарантують зв'язок у кожній громаді та безперервність критичних сервісів. По-друге, правова визначеність і прозорість алгоритмів, які надають користувачам зрозумілі правила, право на пояснення і можливість оскарження автоматизованих рішень. По-третє, культура безпеки та медіаграмотності, яка робить кожного учасника мережі співвідповідальним за якість інформаційного простору. По-четверте, підтримка україномовного змісту як повноправного носія знання, пам'яті й повсякденної комунікації, що об'єднує спільноту без виключення будь-яких голосів. По-п'яте, багатостороннє партнерство держави, громад і бізнесу, яке забезпечує розвиток відкритих платформ і спільних стандартів, не допускаючи монополій на правила і доступ.

Практична цінність отриманих висновків полягає в тому, що вони пропонують цілісну рамку для рішень на різних рівнях: від інженерного проектування мереж і дата-центрів до редакційних політик, освітніх програм і місцевих стратегій цифрового розвитку. Теоретична значущість полягає в поглибленні розуміння взаємодії між алгоритмічними системами, культурними наративами та інституційними практиками у формуванні мережевого середовища, здатного витримувати тривалі кризи й водночас залишатися відкритим, інклюзивним і творчим.

Обмеження дослідження пов'язані з високою динамікою подій і технологій, що ускладнює довгострокові передбачення. Однак сам спосіб аналізу – через баланс відкритості й захисту, швидкості й відповідальності, інновацій і

прав людини – має тривалу придатність, бо вказує не на ситуативні рецепти, а на принципи, за якими слід будувати політики та сервіси.

Узагальнюючи, можна сказати, що майбутнє українського інтернет-простору вирішується щоденною практикою: прозорими державними сервісами, які працюють без збоїв; відповідальними платформами, що пояснюють свої рішення; медіями та авторами, які тримають високу планку якості; спільнотами, що вміють модерувати без приниження; користувачами, які обирають перевірене і не піддаються на спокусу миттєвих сенсацій. За таких умов мережа стає не джерелом виснаження, а силою відновлення, не полем для роз'єднання, а простором солідарності, не складом вразливостей, а інструментом розвитку, гідності та свободи. Саме так інтернет-сегмент України може і має виконати свою історичну роль у повоєнній відбудові та довгій модернізації держави.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Аналіз поведінкових сегментів українських інтернет користувачів – серпень 2025. *Gemius*. URL: <https://surl.li/urpqii> (дата звернення 06.12.2025).
2. Андрощук Г. Свобода Інтернету: стан в Україні. *Інтелектуальна власність в Україні*. 2018. № 11. С. 61–63.
3. Арендарчук І. Соціальні мережі в сучасному інформаційному просторі. Масова комунікація: історія, сьогодення, перспективи : матеріали V Всеукр. наук.-практ. конф. молод. наук. (Луцьк, 16–17 трав. 2014 р.). Луцьк, 2014. С. 6–8.
4. Бабій І. Блогерство по-українськи. *Мова – кордон національної безпеки* : зб. тез доп. міжвуз. наук.-практ. семін. м. Львів, 19 лют. 2020 р. Львів : ЛДУ БЖД. С. 27–29. URL: <https://sci.ldubgd.edu.ua/jspui/handle/123456789/10100> (дата звернення 06.12.2025).
5. Баранович М. Вплив соціальних мереж на громадську думку в Україні. *Проблеми та перспективи сучасної науки та освіти* : матеріали XV Міжнар. наук.-практ. конф. м. Львів, 9–10 черв. 2025 року. Львів : Львівський науковий форум, 2025. С. 124–127.
6. Баранович М. Вплив українського Інтернет-сегмента на національну ідентичність. *Пріоритетні напрями досліджень в науковій та освітній діяльності* : матеріали XV Міжнар. наук.-практ. конф. м. Львів, 29–30 трав. 2025 року. Ч. 1. Львів : Львівський науковий форум, 2025. С. 196–197.
7. Барометр свободи слова в Україні: підсумки 2024 року. Офіційний вебсайт Інституту масової інформації. Київ, 2025. URL: <https://imi.org.ua> (дата звернення 06.12.2025).
8. Блінова Н. Український науково-популярний сайт як різновид мережевого ресурсу. *Вісник Дніпропетровського університету. Серія: Соціальні комунікації*. 2016. Т. 24. № 12. С. 26–32. URL: <https://cct.dp.ua/index.php/journal/article/view/75> (дата звернення 06.12.2025).

9. Виговська Н., Любченко Ю., Мірошніченко П., Носко А., Островська Н., Сірінюк-Долгарьова К. Концептосфера українського інтернет-сегменту. Медіакультура в контексті міждисциплінарних досліджень : монографія / за загал. наук. ред. В. В. Березенко, М. А. Лепського, О. О. Семенець. Запоріжжя : Кераміст, 2017. С. 128-162.

10. Войтюк О. В., Грабар О. І. Електронні бізнес-соціальні мережі : тези Всеукр. наук.-практ. on-line конф. аспір., молодих учених та студентів, присвяченої Дню науки. Житомир : ЖДТУ, 2017. Т. 1. URL: <https://eztuir.ztu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/6659/113.pdf?sequence=1&isAllowed=y> (дата звернення 06.12.2025).

11. Гладжун З., Бакай Р. YouTube як нова форма медіа комунікації. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Серія: Журналістські науки*. 2020. Вип. 4. С. 117–131.

12. Дмитровський О. Типологія українських подкастів – найважливішого сегмента інтернет-радіо. *Теле- та радіожурналістика*. 2015. Вип. 14. С. 149–154. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Tir_2015_14_21 (дата звернення 06.12.2025).

13. Домогосподарства України: доступ до Інтернету та використання ІКТ Офіційний вебсайт Державної служби статистики України. URL: <https://ukrstat.gov.ua> (дата звернення 06.12.2025).

14. Доренський О. П., Недолужко А. А., Даркіна О. В. Дослідження веб-трафіку національного сегменту мережі Інтернет. *Актуальні задачі сучасних технологій* : зб. тез доп. Міжнар. наук.-техн. конф. молодих вчених та студентів. м. Тернопіль, 11–12 груд. 2013 р. Тернопіль : ТНТУ, 2013. С. 184–185. URL: <https://dspace.kntu.kr.ua/items/26c81366-2b26-4546-80c1-3292a16174ca> (дата звернення 06.12.2025).

15. Дубняк К. В. Соціальні мережі Інтернет як засіб обміну інформацією. *Держава та регіони. Сер.: Соціальні комунікації*. 2014. № 3. С. 122–126.

16. Еннан Р. Інтернет сайти та блоги: поняття, ознаки, сутність, правовий режим. *Інтелектуальна власність в Україні*. 2015. № 12. С. 12–19.
17. Зінченко Ю. М., Рудий А. В. Становлення та розвиток мережі Інтернет. *Історія науки – майбутньому вчителів 2022 «Тенденції розвитку природничо-математичних наук і освіти 19–20 ст.»* : зб. матеріалів Всеукр. студ. наук.-практ. конф. м. Умань, 26 трав. 2022 р. Умань, 2022. С. 167–169. URL: <https://dspace.udpu.edu.ua/handle/123456789/14789> (дата звернення 06.12.2025).
18. Історія розвитку українського інтернету. *Історія очима історика*. 31.10.2018. URL: <https://historical-club.org.ua/> (дата звернення 06.12.2025).
19. Кабінет Міністрів України. Про схвалення Концепції розвитку електронного урядування в Україні : Кабінету Міністрів України від 20 вересня 2017 р. № 649-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/649-2017-%D1%80#Text> (дата звернення 06.12.2025).
20. Калашнікова Л. В., Черноус Л. С. Соціологічний аналіз аспектів інституалізації українського сегменту Інтернет. *Наукові праці Чорноморського державного університету ім. Петра Могили. Сер. : Соціологія*. 2012. Т. 184. Вип. 172. С. 28–33. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Npchdusoc_2012_184_172_7 (дата звернення 06.12.2025).
21. Карпенко В. Л. Дослідження ринку користувачів інтернет-послуг в Україні. *Вісник Хмельницького національного університету*. 2010. № 4. Т. 1. С. 185–189. URL: https://journals.khnu.km.ua/vestnik/pdf/ekon/2010_4_1/185-189.pdf (дата звернення 06.12.2025).
22. Коган К. М. Соціальні мережі як елемент нового соціального середовища. *Міжнародний науковий форум: соціологія, психологія, педагогіка, менеджмент*. 2014. Вип. 16. С. 61–71. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Mnf_2014_16_8 (дата звернення 06.12.2025).
23. Коневщинська О. Е., Литвинова С. Г. Електронні соціальні мережі як складник сучасних соціальних медіа. *Інформаційні технології і засоби навчання*. 2016. Т. 55. № 5. С. 42–54. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ITZN_2016_55_5_6 (дата звернення 06.12.2025).

24. Куцик А. Ю. Людина в інформаційному просторі соціальних мереж і месенджерів : дис. ... д-ра філософії : 032 ; 03 / Волин. нац. ун-т ім. Лесі Українки. Луцьк, 2021. 198 с.

25. Лише 58% українців користуються інтернетом – дослідження. *Економічна правда*. 31 січня 2018. URL: <https://www.epravda.com.ua/news/2018/01/31/633590/> (дата звернення 06.12.2025).

26. Михайлова О. Блогосфера як інструмент соціокультурних трансформацій у сучасній Україні. *Наукові записки ІПіЕНД ім. І. Ф. Кураса НАН України*. 2014. Вип. 4/5. С. 130–141. URL: https://ipiend.gov.ua/wp-content/uploads/2018/07/mychailova_blogosfera.pdf (дата звернення 06.12.2025).

27. Мірошніченко А. О., Шевнюк О. Л. Інстаграм як сучасне освітнє середовище. *Мистецтво та освіта*. 2020. № 3. С. 41–45.

28. Мірошніченко І. Стислий текст у мас-медійному дискурсі україномовного сегменту інтернет-мережі. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія «Філологія»*. 2019. Вип. 5. С. 46–49. URL: <https://www.journals.oa.edu.ua/Philology/article/view/2232> (дата звернення 06.12.2025).

29. Національна комісія, що здійснює державне регулювання у сфері зв'язку та інформатизації (НКРЗІ). Звіт про стан ринку електронних комунікацій України за 2023 рік. Київ, 2024. URL: <https://nkrzi.gov.ua> (дата звернення 06.12.2025).

30. Неклесова В. Ю. Меми українського сегменту інтернету. *Записки з ономастики*. 2016. Вип. 19. С. 151–162. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/zzo_2016_19_16 (дата звернення 06.12.2025).

31. Николенко О. Як інтернет поступово з'являвся в Україні та змінив нас. *Суспільне Новини*. 04 березня 2020. URL: <https://suspilne.media/17665-ak-internet-postupovo-zavlavsa-v-ukraini-ta-zminiv-nas/> (дата звернення 06.12.2025).

32. Підсумки третього кварталу 2025 року в домені. URL: <https://www.hostmaster.ua/news/?stat202510> (дата звернення: 21.11.2025).

33. Піскова Ю. Сегментація клієнтів: що це, види та методи сегментації клієнтської бази. *Appointer*. 15 липня 2024. URL: <https://appointer.ua/blog/segmentatsiya-bazi-klientiv-csho-tse-vidy-i-metody-segmentuvannya-klientiv/> (дата звернення 06.12.2025).

34. Полякова А., Пилипів І. Telegram, Viber, WhatsApp, Signal – яким месенджером можна довіряти. *Економічна правда*. 15 грудня 2017. URL: <https://epravda.com.ua/publications/2017/12/15/632183/> (дата звернення 06.12.2025).

35. Про електронні комунікації : Закон України від 16 грудня 2020 року № 1089-IX (Редакція від 31.10.2025). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1089-20#Text> (дата звернення 06.12.2025).

36. Про електронну ідентифікацію та електронні довірчі послуги : Закон України від 05 жовтня 2017 року № 2155-VIII (Редакція від 18.12.2024) URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2155-19#Text> (дата звернення 06.12.2025).

37. Про електронну комерцію : Закон України від 03 вересня 2015 року № 675-VIII (Редакція від 01.01.2024). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/675-19#Text> (дата звернення 06.12.2025).

38. Про затвердження Положення про набори даних, які підлягають оприлюдненню у формі відкритих даних : Постанова Кабінету Міністрів України від 21 жовтня 2015 р. № 835 (Редакція від 21.11.2025). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/835-2015-%D0%BF#Text> (дата звернення 06.12.2025).

39. Про захист персональних даних : Закон України від 01 червня 2010 року № 2297-VI (Редакція від 14.06.2025). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2297-17#Text> (дата звернення 06.12.2025).

40. Про інформацію : Закон України від 02 жовтня 1992 року № 2657-XII (Редакція від 14.06.2025). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2657-12#Text> (дата звернення 06.12.2025).

41. Про основні засади забезпечення кібербезпеки України : Закон України від 05 жовтня 2017 року № 2163-VIII (Редакція від 19.10.2025). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2163-19#Text> (дата звернення 06.12.2025).

42. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 29 грудня 2016 року «Про Доктрину інформаційної безпеки України» : Указ Президента України від 25 лютого 2017 р. № 47/2017. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/47/2017#Text> (дата звернення: 21.11.2025).

43. Про рішення Ради національної безпеки та оборони України від 14 травня 2021 року «Про Стратегію кібербезпеки України» : Указ Президента України від 26 серпня 2021 р. № 447/2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/447/2021#Text> (дата звернення: 21.11.2025).

44. Про схвалення Концепції розвитку електронної демократії в Україні та плану заходів щодо її реалізації : Розпорядження Кабінету Міністрів України від 08 листопада 2017 р. № 797-р. (Редакція від 26.09.2020). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/797-2017-%D1%80> (дата звернення 06.12.2025).

45. Про схвалення Концепції розвитку цифрової економіки та суспільства України на 2018–2020 роки та затвердження плану заходів щодо її реалізації : Розпорядження Кабінету Міністрів України від 17 січня 2018 р. № 67-р (Редакція від 17.09.2020). URL: <https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-shvalennya-konserciyi-> (дата звернення 06.12.2025).

46. Про схвалення Концепція розвитку цифрових компетентностей та затвердження плану заходів з їх реалізації : Розпорядження Кабінету Міністрів України від 03 березня 2021 р. № 167-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/167-2021-%D1%80#Text> (дата звернення 06.12.2025).

47. Рябічев В. Л., Литвиненко В. В. Аудиторія українського сегмента всесвітньої мережі (друга половина 2013 року). *Наукові записки Інституту журналістики*. 2014. Т. 56. С. 146–151.

48. Серета Х. В. Мережа «Партнерство в навчанні» – український сегмент глобальної спільноти освітян. *Науковий часопис Національного педагогічного університету ім. М. Драгоманова*. 2011. Вип. 28. С. 223–227. URL: <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/516/> (дата звернення 06.12.2025).
49. Соловяненко Д. Веб-технології другого покоління в українському сегменті мережі Інтернет. *Вісник Книжкової палати*. 2007. № 10. С. 38–42.
50. Соціальні комунікації в Уанеті: історія, особливості та перспективи розвитку : автореф. дис. ... канд. наук із соц. комунікацій : 27.00.01 / Київ. нац. ун-т ім. Т. Шевченка, Ін-т журналістики. Київ, 2014. 18 с.
51. Соціальні мережі та медіаспоживання в Україні під час війни: аналітичний звіт 2024. ГО «Детектор медіа». Київ, 2024. URL: <https://detector.media> (дата звернення 06.12.2025).
52. Соціальні мережі як чинник розвитку громадянського суспільства / НАН України, Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського ; авт. кол.: О. С. Онищенко та ін. Київ : НБУВ, 2013. 250 с.
53. Українська мережа обміну трафіком (UA-IX). Статистика та історія UA-IX. Київ, 2025. URL: <https://ix.net.ua/> (дата звернення 06.12.2025).
54. Boyd D. M., Ellison N. B. Social Network Sites: Definition, History, and Scholarship. *Journal of Computer-Mediated Communication*. 2007. N 13(1). P. 210–230. URL: <https://doi.org/10.1111/J.1083-6101.2007.00393.X> (дата звернення 06.12.2025).
55. Castells M. Networks of outrage and hope: social in the Internet age. 2nd ed. Cambridge : Polity Press, 2015. 346 p. URL: <https://voidnetwork.gr/wp-content/uploads/2019/11/Networks-of-Outrage-and-Hope-Social-Movements-in-the-Internet-Age-Manuel-Castells.pdf> (дата звернення 06.12.2025).
56. Castells M. The Rise of the Network Society. 2nd ed. Oxford : Blackwell, 2009. 656 p. URL: <https://surl.li/dcmsah> (дата звернення 06.12.2025).
57. Habermas J. The structural transformation of the public sphere: an inquiry into a category of bourgeois society. Cambridge, Polity Press, 1991. 301 pp. URL: <https://arditiesp.wordpress.com/wp->

[content/uploads/2015/01/habermas_structural_transf_public_sphere.pdf](#) (дата звернення 06.12.2025).

58. Jenkins H. *Convergence Culture: Where Old and New Media Collide*. New York : NYU Press, 2006. 29 p. URL: <https://www.dhi.ac.uk/san/waysofbeing/data/communication-zangana-jenkins-2006.pdf> (дата звернення 06.12.2025).

59. Napoli P. M. *Audience Evolution: New Technologies and the Transformation of Media Audiences*. New York : Columbia University Press, 2011. 238 p. URL: https://books.google.com.ua/books?id=y-7U8qIedyEC&printsec=frontcover&hl=es&source=gbp_ge_summary_r&cad=0#v=onepage&q&f=false (дата звернення 06.12.2025).

60. O'Reilly T. *What Is Web 2.0: Design Patterns and Business Models for the Next Generation of Software*. *Communications and strategies*. 2007. N 65. P. 17–37. URL: <https://edt210gamestechsociety.wordpress.com/wp-content/uploads/2013/08/2007-oreilly-web2-0.pdf> (дата звернення 06.12.2025).

61. Reuters Institute for the Study of Journalism. *Digital News Report 2024: Country Profile – Ukraine*. Oxford, 2024. URL: <https://reutersinstitute.politics.ox.ac.uk/digital-news-report/2024/ukraine> (дата звернення 06.12.2025).

62. Shirky C. *Here Comes Everybody: The Power of Organizing Without Organizations*. New York : Allen Lane an imprint of penguin books, 2008. 333 p. URL: https://techofcomm.wordpress.com/wp-content/uploads/2015/11/here_comes_everybody_power_of_organizing_without_organizations.pdf (дата звернення 06.12.2025).

63. United Nations Development Programme (UNDP) in Ukraine. *Digital Transformation and Resilience in Ukraine: Report 2023*. Kyiv, 2023. URL: <https://www.undp.org/uk/ukraine> (дата звернення 06.12.2025).

64. We Are Social ; DataReportal. *Digital 2024: Ukraine*. 2024. URL: <https://datareportal.com/reports/digital-2024-ukraine> (дата звернення 06.12.2025).